

UNIVERZITA KARLOVA
Fakulta tělesné výchovy a sportu

Historická analýza freeskiingu

Bakalárska práca

Vedúci bakalárskej práce:

PhDr. Matouš Jindra, Ph.D.

Vypracoval:

Maroš Lisoň

Praha, december 2016

Prehlasujem, že som bakalársku prácu spracoval samostatne a že som uviedol všetky použité informačné zdroje a literatúru. Táto práca ani jej podstatná časť nebola predložená k získaniu iného alebo rovnakého akademického titulu.

V Prahe, dňa

.....

Maroš Lisoň

Evidenčný list

Súhlasím so zapožičaním svojej bakalárskej práce na študijné účely. Užívateľ svojim podpisom potvrdzuje, že túto bakalársku prácu použil na štúdium a prehlasuje, že ju uvedie medzi použitými prameňmi.

Meno a priezvisko:

Fakulta / katedra:

Dátum vypožičania:

Podpis:

Pod'akovanie

Rád by som sa pod'akoval PhDr. Matoušovi Jindrovi, Ph.D. za cenné informácie a pripomienky, ktoré pre mňa boli veľkým prínosom pri spracovaní tejto bakalárskej práce.

Abstrakt

- Názov:** Historická analýza freeskiingu
- Ciele:** Hlavným cieľom tejto bakalárskej práce je na základe analýzy dostupných dokumentov a literatúry o freeskiingu popísať históriu tohoto športu.
- Metódy:** Rešerš a analýza literatúry zaoberajúcej sa témou freeskiing.
- Výsledky:** Výsledkom práce je ucelený prehľad o freeskiingu so zameraním na jeho vznik a vývoj.
- Kľúčové slová:** freestyle, freeride, história, vývoj

Abstract

Title: Historical analysis of freeskiing

Objectives: The main aim of this bachelor thesis is to describe the beginning and evolution of freeskiing.

Methods: Literature search and comparison of the literature in the field of freeskiing.

Results: The result of the bachelor thesis is a comprehensive overview of freeskiing. The main part of this thesis consists of the history and development of this sport.

Keywords: freestyle, freeride, history, development

Obsah

1	Úvod	9
2	Súčasný stav bádania	10
2.1	Rozdelenie lyžiarskych disciplín.....	10
2.1.1	Freestyle disciplíny.....	11
2.1.2	Freeride	14
2.3	Snowparky a ich vybavenie	15
2.3.1	Prekážky určené na jibbing.....	15
2.3.2	Prekážky určené na skákanie	18
2.3.3	Bezpečnosť v snowparkoch	20
2.4	Triky newschool lyžovania	21
2.4.1	Základné graby	21
2.4.2	Rotácie	23
2.5	Fázy skoku	26
3	Ciele, úlohy a metodika práce	29
3.1	Cieľ práce	29
3.2	Úlohy práce	29
3.3	Použité metódy.....	29
4	Deskriptívno analytická časť	32
4.1	História lyžovania	32
4.1.1	Prehistória lyžovania a prvé nálezy	32
4.1.2	Lyžiarsky stredovek.....	34
4.1.3	Lyžovanie ako šport.....	35
4.2	História akrobatického lyžovania.....	36
4.2.1	Akrobatické lyžovanie v Českej republike	40
4.3	História freeskiingu.....	41
4.3.1	Vznik freestyle (newschool) lyžovania.....	41
4.3.2	Vývoj newschool	42
4.3.3	História freeridingu.....	44
4.3.4	Freeskiing v Českej republike.....	46

4.4	Historické mířniky newschool lyžovania (1996-2016)	48
4.5	Vznik prvej modernej twintip lyže.....	53
4.6	Design tratí a ich vývoj	55
5	Záver.....	56
6	Zoznam literatúry	57
7	Zoznam príloh	60
7.1	Zoznam tabuliek.....	60
7.2	Zoznam obrázkov	60

1 Úvod

Freeskiing je najmladší zo všetkých odvetví lyžovania a dalo by sa povedať, že sa nachádza v období prudkého rozvoja. Názov „freeskiing“ je zložený zo slova „free“ - voľný, slobodný, a zo slova „skiing“ - lyžovanie. Teda voľné lyžovanie, kde pravidla nie sú striktné predpísané. Tento šport si obľúbila prevažne mladšia generácia. Vyznávači tohto športu sa nazývajú freeskiari, z anglického „freeskier“. Freeskiing im umožňuje vyjadriť svoju osobnosť, štýl a byť kreatívny. V podstate sa freeskiing podobá najviac snoubordingu. Zahrňuje triky na skokoch, zábradliach alebo na umelo vytvorených prekážkach v snowparkoch, vo voľnom teréne alebo meste (Volák, Mikula, 2009).

V prvej polovici deväťdesiatych rokov dvadsiateho storočia zažíval lyžiarsky šport stagnáciu. S príchodom snoubordingu sa očakávalo, že lyžovanie bude na ústupe a že mladá generácia má záujem o iný druh zábavy, ako ponúkajú lyže. Zo zdánlivo bezvýhodiskovej situácie sa lyžovanie prebudilo vďaka uvedeniu tzv. carvingovej lyže na trh. Nový typ lyží, nová technika a vidina nových zážitkov mala situáciu vo svete lyžovania vyriešiť a opäť zvýšiť jeho popularitu. Prvotný boom carvingovej revolúcie netrval dlho a nová technika sa usadila vo svete lyžovania ako štandardný pojem (Volák, Mikula, 2009).

Avšak mladá generácia stále nebola adekvátne uspokojená a túžila po nových nevšedných adrenalínových zážitkoch, ktoré sú v súčasnej dobe hlavným atribútom marketingovej stratégie mnohých športových firiem. Túto medzeru na lyžiarskom trhu vyplnil práve freeskiing (Volák, Mikula, 2009).

2 Súčasný stav bádania

2.1 Rozdelenie lyžiarskych disciplín

Typ lyžovania	Disciplíny
Klasické	<ul style="list-style-type: none">- Beh na lyžiach- Skoky na lyžiach- Severská kombinácia
Alpské	<ul style="list-style-type: none">- Slalom- Obrovský slalom- Super obrovský slalom- Zjazd- Super kombinácia
Akrobatické	<ul style="list-style-type: none">- Moguls (akrobatický zjazd)- Aerials (akrobatické skoky)- Skicross
Freeskiing	<ul style="list-style-type: none">- Freeride- Freestyle :<ol style="list-style-type: none">1. Big air2. Half pipe (u-rampa)3. Slopestyle4. Backcountry5. Urban6. Jibbing
Ostatné	<ul style="list-style-type: none">- Rýchlostné lyžovanie- Biatlon- Balet na lyžiach- Skialpinizmus- Telemark

Tabuľka 1: Delenie lyžiarskych disciplín (zdroj: vlastný)

2.1.1 Freestyle disciplíny

Big air (obr. 1) je disciplína založená na skokoch vykonaných vo vzduchu na špeciálnom skoku. Pri pretekoch sa hodnotí náročnosť skoku, kvalita jeho prevedenia, štýl, celková výška a dopad. Big air patrí medzi najvyhľadávanejšie a najatraktívnejšie freestylové disciplíny. Vďaka relatívne nízkej náročnosti na zázemie sa často stretávame so súťažami či exhibíciami i priamo v mestách (Volák, Mikula, 2009).

Obr. 1 Big air (autor: Guy LaDouche, zdroj: <http://snowbrains.com>)

Half pipe (U- rampa) (obr. 2) je disciplína uznaná medzinárodnou lyžiarskou federáciou FIS a prvá freestylová disciplína, ktorá sa dostala na olympijské hry (prvýkrát v roku 1998 v Nagane). Jazdec prechádza špeciálne vytvoreným snehovým korytom z jednej strany na druhú. Na hranách u-rampy sa odráža do vzduchu a predvádza rôzne triky tak, aby mohol vždy plynulo nadviazať ďalším trikom na opačnej strane rampy. Klasická u-rampa má sklon 20-25 stupňov po spádnicu, ich dĺžka sa pohybuje medzi 70-100 m a výška okolo 4-4,5 m (Volák, Mikula, 2009). Podľa Fis-ski.com (2014) mala olympijská u-rampa v Sochi 2014 omnoho väčšie rozmery. Na dĺžku mala 180 m, výšku 7 m a šírku 20 m. Na výstavbu a údržbu u-rampy sa používajú snežné rolby so špeciálnym ramenom. Tento proces je finančne aj časovo náročný, preto len málo stredísk disponuje u-rampou.

Obr. 2 U-rampa (autor: Antti Rautiainen, zdroj: <http://wiki.fis-ski.com>)

Slopestylová (obr. 3) je súťažná disciplína uznávaná FIS. Ako na lyžiach, tak na snouborde bol do programu olympijských hier zaradený na Zimných olympijských hrách 2014 v Sochi. Slopestyleová trať je zložená z prekážok, vrátane rôznych zábradlí, boxov a skokov, ktoré jazdcom umožňujú kombinovať veľké skoky a technické triky v jednej jazde. Pretekári dostávajú body za prevedenie, náročnosť trikov, dopad, využitie terénu a taktiež celkový dojem. Najvyšší počet bodov od tímu rozhodcov určí víťaza (Fry, 2011).

Obr. 3 Slopestyleová trať (autor: Aaron Dodds, zdroj: <http://www.snowboarder.com>)

Backcountry (obr. 4) je kombinácia freestyly a freeridu (jazdy vo voľnom teréne). Pri backcountry sa využívajú prírodné prekážky, ako sú kmene stromov, snehové náveje a podobné k predvádzaniu freestyleových trikov. Tento neupravený terén sa často využíva na stavbu skokov s dopadom do neupraveného dopadu (hlbokého snehu). Práve vďaka mäkkému dopadu je backcountry vhodné na učenie nových trikov (Volák, Mikula, 2009).

Obr. 4 Backcountry (autor: Scott Serfas, zdroj: <http://www.snowboardingforum.com>)

Jibbing (obr. 5) je jedno z najmladších odvetví freestyly a tiež najpestrejšie, pokiaľ ide o počet prekážok a možných trikov. Podstata jibbingu je v prekonávaní prekážok a kĺzaní sa po nich. Prekážkou môže byť zábradlie v snowparku či v meste, kmeň stromu, kameň alebo karoséria auta. Samotný jibbing je možné rozdeliť na dve oblasti, a to jibbing na umelo vytvorených prekážkach v snowparkoch a na tzv. street jibbing, jazdenie v uliciach miest (Volák, Mikula 2009).

Obr. 5 Jibbing (autor: Roland Haschka, zdroj: <http://www.qparks.com>)

Urban, tiež street (obr. 6), je nesúťažná disciplína, ktorú je najčastejšie možné vidieť v snoubordových a freeskiingových filmoch. Podstatou streetu je jazda v meste a prekonávanie prekážok, kde ešte nikto nejazdil. Prekážkami sa stávajú zábradlia, schody, detské ihriská, steny budov, lavičky, značky, informačné tabule. V meste jazdcom často chýba kvalitný rozjazd na prekážku, preto využívajú elastické bungee laná, ktoré im dodajú dostatočnú rýchlosť (Lewis, 2014).

Obr. 6 Urban (zdroj: vlastný)

2.1.2 Freeride

Freeride (obr. 7, z angl. free- voľný, ride- jazda) všeobecne znamená lyžovanie vo voľných neupravených terénoch. V pravom slova zmysle sa jedná o lyžovanie na náročných divokých svahoch, v ťažkých až extrémnych podmienkach, pretkaných skalami a terénnymi nerovnosťami. Táto disciplína sa čiastočne prelína so skialpinizmom a ski extrémom. Oproti skialpinizmu je freeride zameraný viac na zjazd a pôžitok z neho, ako na výstup. Ski extrém tiež nie je o pôžitku z jazdy, ale skôr o riešení veľmi náročnej a extrémne nebezpečnej situácie na danom svahu. Zmyslom freeridingu je čo najjednoduchší výstup a čo najzáživnejší zjazd. Výstupy sa zaisťujú buď pomocou lanoviek, vlastnými silami alebo v poslednej dobe pomocou populárnej, ale nákladnej dopravy- vrtuľníkom (Drnovský, Gola, 2005) .

Obr. 7 Freeride (autor: Stéphane Hottinger, zdroj: <https://www.explore-share.com>)

2.3 Snowparky a ich vybavenie

Keď ste sa rozhodli pre freestyle, musíte sa poobzerať po stredisku, ktoré má na to podmienky, tzn. aspoň malý snowpark s niekoľkými skokmi. Dá sa trénovať aj na zjazdovke, ale nie je to ideálne. V súčasnej dobe väčšina stredísk pár prekážok a jeden či dva skoky ponúka, niektoré disponujú aj u-rampou. Štandardným vybavením snowparkov sú prekážky určené k jibbovaniu a široká škála skokov. Existuje veľké množstvo typov prekážok, od štandardných boxov a zábradlí, až po „domácu výrobu“. Môžete sa stretnúť s nádhernými a hravými snowparkmi, kde na stavbu parku bolo využité všetko, od pneumatík až po odpadové trubky (Skočdopolová, 2015).

Prekážky v parku sa samozrejme líšia svojou náročnosťou. Ich skladba potom napovie, komu je park určený. Aj sústava za sebou idúcich terénnych vln, klopených zatačok spoločne s malým skokom a boxom sa dá nazvať snowparkom. Tento snowpark je určený hlavne pre najmenšie deti a začiatočníkov. V ideálnom prípade nájdete v stredisku práve takýto detský park vedľa riadne vybaveného snowparku pre pokročilých (Skočdopolová, 2015).

2.3.1 Prekážky určené na jibbing

Po vzore skateboardingu a snowboardingu sa aj vo freestylovom lyžovaní vyvinula disciplína s názvom jibbing. Znamená to prekonávanie a kĺzanie po prekážkach ako sú bedne, zábradlia, trubky a pod. Pretože sa líšia dĺžkou, šírkou, tvarom, druhom materiálu, spôsobom zasadenia do snehu a dajú sa rôzne kombinovať, je týchto prekážok nespočetne veľa. Preto uvádzam základné a najčastejšie prekážky.

Klasickou prekážkou, vhodnou na učenie sa základným trikom je rovný **funbox** (obr. 8) (Volák, Mikula, 2009). Najvhodnejšou prekážkou pre začiatočníkov je široký rovný funbox zasadený čo najnižšie do snehu, alebo až do úrovne zjazdovky, aby sa minimalizovalo riziko zranenia.

Obr. 8 Funbox (autor: Speikboden snowpark, zdroj: <http://speikboden.org/>)

Ďalším typom prekážok sú **speed box** (obr. 9) a **step-up box** (obr. 10). Od funboxu sa odlišujú len v spôsobe zasadenia. Speed box je bedňa naklonená smerom dole. Výhodou je, že pri náskoku na ňu stačí malá rýchlosť. Step-up box je naklonený smerom hore a vo fáze odskoku z prekážky sa často využíva k trikom s rotáciou out (Volák, Mikula, 2009).

Obr. 9 Speed box (autor: Ziggy Zigarowski, zdroj: <http://snowboardsecrets.com>)

Obr. 10 Step up box (autor: Alex Loren, zdroj: <http://freeskier.com>)

Niektoré bedne dostali názov podľa ich tvaru, napríklad **A-box**, **C-box** (obr. 11) či **rainbow** (tvar dúhy, obr. 12). Prekážky týchto tvarov vyžadujú určité skúsenosti a jazdci tu môžu naplno využiť svoju originalitu a kreativitu.

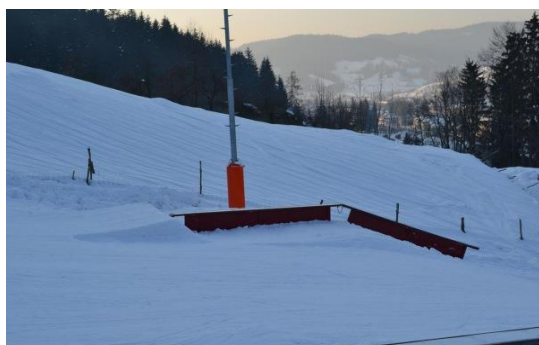

Obr. 11 C- box (autor: Cheryl Cirelli,
zdroj: <http://ski.lovetoknow.com>)

Obr. 12 Rainbow (autor: Taylor Jackson,
zdroj: <http://new.taylorjacksonphoto.com>)

Pokiaľ sa bedne lámu, respektíve sa striedajú vodorovné časti so šikmými, hovoríme o **kink boxoch** alebo lomených bedniach (obr. 13). Klasický kink box sa začína vodorovnou časťou, potom sa láme nadol. **Double kink box** (obr. 14) je tiež nazývaný zetko, pretože jeho tvar pripomína písmeno zet. V pravom slova zmysle je táto prekážka dvakrát zalomená a je vhodná pre skúsenejších jazdcov (Poláková, 2010).

Obr. 13 Kink box (autor: snowpark Karolinka,
zdroj: <http://www.freeride.cz>)

Obr. 14 Double kink box
(autor: freeride.cz, zdroj: <http://www.freeride.cz>)

Wallride (obr. 15) je prekážka, ktorá je postavená z dvoch rovnakých kusov v tvare obdĺžnika. Na vrchole je spojený trubkou. Obidva kusy dreva sú rovnako dlhé a postavené tak, aby držali určitý tvar a uhol nájazdu (Poláková, 2010).

Obr. 15 Wallride (autor: Flo Jäger, zdroj: <http://www.mellow.at>)

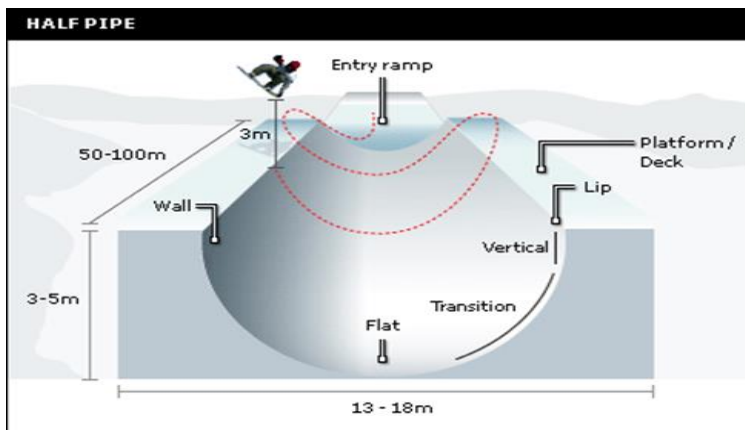
2.3.2 Prekážky určené na skákanie

Skok alebo **big air** je zo snehu pripravená prekážka, ktorá sa skladá z nájazdu, samotného skoku, tablu a dopadu (obr. 16). Table je časť medzi skokom a dopadom, ktorú sa jazdec snaží preletieť (Volák, Mikula, 2009). Veľkosť skokov napovedá ich náročnosť. Malé skoky sú určené pre začiatočníkov na učenie sa odrazu a dopadu. Veľké skoky s dlhou letovou fázou využívajú jazdci, ktorí k vykonaniu zložitejších trikov potrebujú viac času vo vzduchu.

Obr. 16 Časti big air-u (zdroj: vlastný)

U-rampa (obr. 17) je jedna z najznámejších snoubordových a lyžiarskych prekážok. Je to koryto s tvarom prierezu písmena U, dĺžkou približne 100 až 170 metrov. Najvhodnejší sklon svahu je 15-20 stupňov. Rádiusy sú vykrojené tak, aby jazdec po odraze z copingu dopadol späť do U-rampy a nie mimo nej (Fikejs, 2012).

Obr. 17 Časti u-rampy (autor: bbc.uk, zdroj: <http://news.bbc.co.uk>)

Quarter pipe (obr. 18) je iba jeden rádius u-rampy, postavený na rovine. Výška tohto skoku je podstatne väčšia než v u-rampe. Niekedy meria až dvanásť metrov, naopak šírka je omnoho menšia. Výhodou je menšia náročnosť údržby ako pri u-rampe, a tiež v tom, že môžeme dosiahnuť väčšiu výšku skoku. Nevýhodou je možnosť urobiť iba jeden trik (Poláková, 2010).

Obr. 18 Quarter pipe (autor: Frode Sandbech, zdroj: <https://whitelines.com>)

Corner (obr. 19) je prekážka, ktorú ponúka len málo snowparkov. Osa odrazu je voči ose dopadu pootočená o 90 stupňov. Po odraze let nesmeruje rovno ako pri skoku, ale jedná sa o akýsi transfer do strany. Kvalitný corner väčšinou ponúka možnosť dopadu na obe strany. Prekážka je náročnejšia ako na údržbu, tak i na techniku odrazu a dopadu (Poláková, 2010).

Práve na tomto type prekážky stanovil David Wise svetový rekord vo výške letu dosiahnutom na skoku. Bolo to na pretekoch Nine knights roku 2016 v Taliansku, kde výška jeho skoku dosiahla maximum 14,2 m (Nine knights & nine queens, 2016).

Obr. 19 Corner (autor: freeride.cz, zdroj: <http://www.freeride.cz>)

2.3.3 Bezpečnosť v snowparkoch

Lyžovanie i snoubording sú aktivity, pri ktorých prirodzene hrozí riziko úrazu. V snowparkoch sa toto riziko ešte zvyšuje. Pred vstupom do parku by si jazdci mali prečítať bezpečnostné pokyny a zásady správania sa v parku. Väčšinou o tom informujú tabule pri vstupe do snowparku. Píše sa tam, že prekážky, ktoré sa nachádzajú v parku, zvyšujú nebezpečenstvo úrazu či poškodenia výbavy. Do parku vstupuje jazdec na vlastné nebezpečenstvo a nesie plnú zodpovednosť za všetky prípadné úrazy, alebo škody (skibezovec.sk, 2012). Následne sú vypísané pravidlá, ako sa chovať v snowparku. Uvediem základné pravidlá a zásady.

- Rešpektujte ostatných jazdcov na svahu.
- Nie všetky prekážky sú vytvorené zo snehu, pred použitím prekážky si overte, na čo slúži.
- Tvar prekážok sa vplyvom počasia, premávky a údržby neustále mení. Pred použitím si skontrolujte stav prekážky, stupeň jej náročnosti a riziko spojené s jej použitím.
- Dávajte si pozor pri pohybe v blízkosti prekážok. Berte na vedomie, že priestor pod prekážkou a po jej stranách je priestor dopadu.
- Ak dopad za prekážkou nie je viditeľný, požiadajte o jeho kontrolu inú osobu. Po prejazde prekážkou zastavujte až na mieste, kde ste viditeľný a kde neprekážate ostatným jazdcom.
- V prípade úrazu urýchlene ohláste udalosť na horskú službu, alebo obsluhu lyžiarskeho vleku!
(skibezovec.sk, 2012)

2.4 Triky newschool lyžovania

Najväčším rozdielom, ktorý odlišuje newschool lyžovanie od klasického akrobatického lyžovania, sú „graby“, teda úchopy lyží a prevedenie skokov. Pri akrobatickom lyžovaní je primárnym cieľom predviesť predom stanovený dokonalý pohyb, a preto sa tento šport podobá viac gymnastike (Volák, Mikula, 2009). Freestyloví lyžiari sa oproti tomu snažia o zdôraznenie ich kreativity a štýlu, ktorý majú každý odlišný a originálny.

2.4.1 Základné graby

Graby sú úchopy lyží v letovej fáze trikov. Lyže sa dajú chytiť za špičky, za pätky, pred a za viazaním, z vnútornej a vonkajšej strany, alebo sa môžu rôzne kombinovať. Graby pridávajú newschool trikom na štýle. Danú situáciu je možné demonštrovať na rotácii o 720°. Trik predvedený klasickou technikou tak, ako je popísaná v metodikách pre akrobatické lyžovanie, je vnímaný primárne ako gymnastický výkon. Oproti tomu 720° s akýmkoľvek grabom už nálepku gymnastického výkonu stráca. Omnoho väčší dôraz je kladený na osobitné a uvoľnené podanie, než na technické prevedenie. Zároveň nesmieme zabúdať na fakt, že iba čisto odídený trik sa počíta (Volák, Mikula, 2009).

Safety grab (obr. 20) je najľahší grab zo všetkých, preto sa dá ľahko zakomponovať aj do zložitejších trikov. Pri tomto grabe jazdec pokrčí obe nohy a uchopí stred pravej alebo ľavej lyže za vonkajšiu hranu. Lyže by mali byť paralelne, buď pri sebe, alebo ďalej od seba. Záleží na individuálnom štýle jazdca (Babic, Blöchl, Blöchl, 2006).

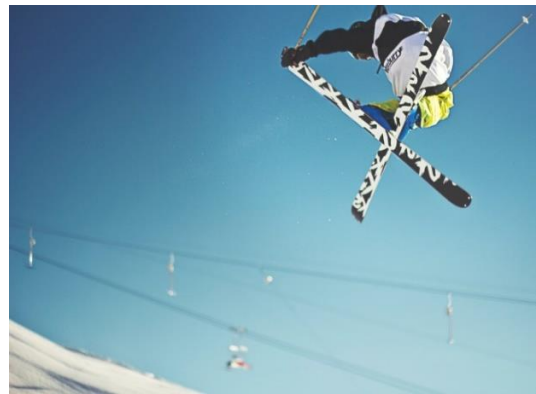
Obr. 20 Safety grab (autor: allisports.com, zdroj: <http://www.allisports.com>)

Mute grab (obr. 21) je klasický grab a symbol newschool lyžovania. Jazdec pokrčí obe nohy pod telo a skríži lyže tak, že ľavá noha ide cez pravú. Potom uchopí pravou rukou ľavú hranu ľavej lyže pred viazaním a zatiahne obe nohy k pravej časti jazdcovho tela (Volák, Mikula, 2009).

Tail grab (obr. 22). Je to grab, pri ktorom sú kolená pokrčené vzad do pravého uhla. V tom momente pravá ruka chytá vnútornú hranu pravej lyže a ľavá ruka je vystretá a pomáha udržiavať stabilnú pozíciu tela vo vzduchu (Babic, Blöchl, Blöchl, 2006).

Obr. 21 Mute grab (zdroj: vlastný)

Obr. 22 Tail grab (autor: Marco Joerger, zdroj: <http://marcojoerger.tumblr.com>)

Japan grab (obr. 24). Jazdec natiahne pravú nohu na pravú stranu a ľavú nohu skrčí pod ňou. Potom za pravou nohou chytí pravou rukou ľavú hranu ľavej lyže pod viazaním (Šedová, Schauer, 2003).

Nose grab je trik, pri ktorom jazdec uchopí pravou rukou ľavú lyžu pri špičke. Moderný variant, kedy sa lyža drží až priamo za špičku zhora jednou rukou, sa nazýva **true nose**. Chyt oboma rukami sa nazýva **double nose grab** (obr. 23) (Volák, Mikula, 2009).

Obr. 23 Double nose grab (autor: Powder mag
zdroj: <http://www.powder.com>)

Obr.24 Japan grab (autor: Hakan Nyberg
zdroj: <http://www.hakannyberg.com>)

2.4.2 Rotácie

Rotácie delíme podľa smeru osy otáčania na:

- Horizontálne
- Vertikálne
- Off axis

Horizontálnou rotáciou (obr. 25) sa rozumie počet otočiek okolo zvislej osy tela a rovnako ako pri snoubordingu sa vyjadruje v stupňoch - 180°, 360°, 540°, 720° atď. Keď sa okolo osy tela otočíme raz, označujeme rotáciu ako 360°. Podľa smeru rotácie delíme rotácie na pravotočivé a ľavotočivé. Každý jazdec má jednu stranu, do ktorej sa mu rotuje lepšie a prirodzene. Jazdec, ktorý sa prirodzene roztáča do ľavej strany, nazýva svoje rotácie do pravej strany **unnatural rotace**. V preklade to znamená neprirodzená rotácia. Tieto rotácie zvládajú väčšinou len pokročilí jazdci. Keď jazdec na pretekoch skočí unnatural rotáciu, rozhodcovia udeľujú väčšie známky, ako za prirodzenú rotáciu (Volák, Mikula, 2009).

Väčšina rotácií je konaná hornou časťou tela a je riadená hlavne pohybom hlavy. Skok získa najväčšiu dynamiku, keď behom jazdy znížime ťažisko, vytočíme hornú časť tela mierne do opačného smeru, než do ktorého chceme rotovať. Akonáhle sa dostaneme na hranu skoku, začneme rotovať hornou časťou tela v smere rotácie a odrazíme sa (Lektorský sbor APUL, 2008). V letovej fáze kontrolujeme samotnú rotáciu. Mali by sme mať možnosť ju zrýchliť či spomaliť zbalením tela, alebo rozbalením tela. Pri dokončení

triku sledujeme dopadovú zónu. Dopad absorbujeme pokrčením v kolenách a potom narovnaním (Poláková, 2010).

Obr. 25 Rotácia 720 (zdroj: vlastný)

Vertikálne rotácie sú triky „cez hlavu“, alebo salta. Vo freeskiingu sa salta nazývajú „flipy“. Základné flipy sú:

- Backflip- salto vzad
- Frontflip- salto vpred (obr. 26)
- Sideflip- salto bokom

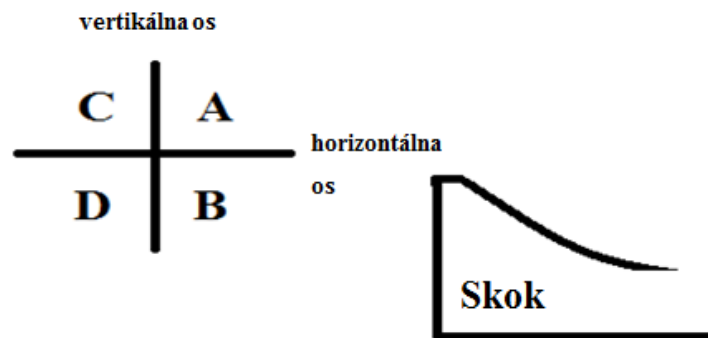
Odras je možné vykonávať aj pozadu. Keď jazdec prichádza na skok otočený dozadu (na switch) a urobí salto vzad, jedná sa o trik s názvom „switch backflip“. Podobne ako horizontálne rotácie, aj vertikálne rotácie sa dajú kombinovať s rôznymi grabmi (Volák, Mikula, 2009).

Obr. 26 Frontflip (zdroj: vlastný)

Medzi **off axis rotácie** radíme všetky rotácie, pri ktorých sa telo jazdca dostáva mimo horizontálnu či vertikálnu os a pri dopade sa vracia späť. Pri niektorých trikoch z tejto kategórie je posúdenie komplikované, pretože ide o freestyle. Teda primárne nejde o presnosť triku, ale o jeho osobitý štýl (Volák, Mikula, 2009).

Podľa Voláka a Mikulu (2009) delíme off axis rotácie podľa štyroch kvadrantov v priestore (obr. 27) na nasledujúce typy:

Obr. 27 Kvadranty A, B, C, D (zdroj: upravené podľa Volák, Mikula, 2009)

- Kvadrant A. Hlava sa pri prevedení triku nedostáva pod úroveň nôh. Jazdec rotuje nohami napred, hlavou smerom k skoku. Trik označujeme ako **cork**.
- Kvadrant B. Jazdec opäť zahájí rotáciu hlavou k skoku, nohami napred. Hlava sa ale dostáva pod úroveň nôh. Tieto triky sa označujú ako **D-spin** či **underflip**.
- Kvadrant C. Lyžiar začne rotáciu smerom od skoku, ale hlava sa nedostáva nižšie než nohy. Triky z tejto skupiny označujeme ako **flat spin** alebo **bio**.
- Kvadrant D. Jazdec rotuje telo smerom od skoku a lyžami k skoku. Hlava sa dostáva pod úroveň nôh. Dá sa povedať, že je to kombinácia salta vpred a horizontálnej rotácie. Tieto triky nazývame **rodeo** alebo **misty flip**.

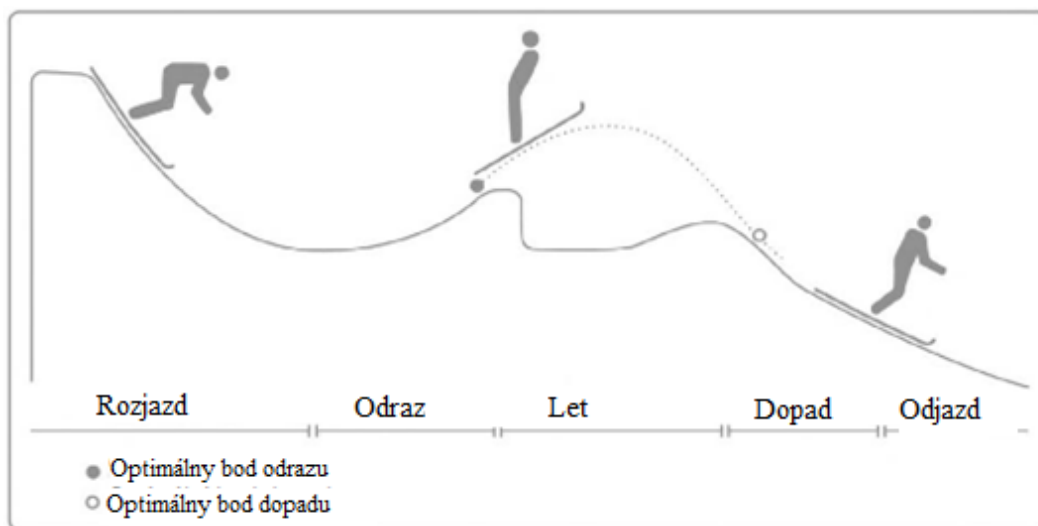
K označeniu off axis triku je nutné uviesť číslo, ktoré určí veľkosť rotácie. To znamená, keď jazdec skáče cork a okolo svojej osy sa pretočí jedenapokrát, teda o 540 stupňov, trik označujeme ako „cork 540“ (obr. 28).

Obr. 28 Cork 540 tail grab (autor: Dan Carr, zdroj: <http://dancarrphotography.com>)

2.5 Fázy skoku

Predtým než začneme skákať na väčších skokoch, je dobré vedieť pár základných vecí o štruktúre a fázach skoku. Podľa Beckedahla (2013), každý skok a trik je možné rozdeliť na niekoľko fáz, a to na rozjazd, odraz, let, dopad a odjazd. V nasledujúcej časti budú presnejšie popísané jednotlivé fázy skoku, ktoré sú zobrazené na obrázku 29.

Obr. 29 Fázy skoku (zdroj: upravené podľa Beckedahl, 2013)

Rozjazd slúži ako príprava na odraz. Pri rozjazde na skok by mal mať lyžiar ťažisko nad chodidlami a tlačiť holene dopredu, aby zaujal lyžiarsky postoj. Kolená sú mierne pokrčené a ramená na úrovni kolien a chodidiel (Babic, Blöchl, Blöchl, 2006).

Pri rozjazde musí byť jazdec sebaistý a naplno koncentrovaný. Keď vzniknú počas rozjazdu nejaké pochybnosti a neistoty, jazdec by mal na skoku zastaviť, alebo ho obísť. Pravdepodobnosť pádu sa totiž zvyšuje, keď má jazdec obavy a nie je si sám sebou istý (Beckedahl, 2013).

Tipy:

- Pozrite sa, z akého miesta sa rozbiehajú ostatní jazdci a podľa toho zvolte dostatočnú rýchlosť.
- Pri prvom rozjazde na skok sa rozbehnite ako keby ste chceli skočiť, ale miesto odrazu buď zastavte na odraze, alebo odraz obíd'te.
- Na mieste rozjazdu si urobte značku, alebo si zapamätajte nejaký pevný bod. Pokiaľ skok nedoletíte, budete sa musieť viac rozbehnúť a vďaka značke budete vedieť odkiaľ (Volák, Mikula, 2009).

Odras. Pre správny odraz je dôležité správne načasovanie. Tri varianty, ktoré sa nám môžu stať pri odraze sú: predčasný, oneskorený a správne načasovaný odraz. Na hranu skoku prichádzame s prikrčenými nohami a odrážame sa vtedy, keď máme špičky lyžiarok na hrane skoku. Správny odraz je treba starostlivo trénovať, pretože bez neho nedosiahneme dostatočnú výšku a chýba nám čas na štýlový trik (Janoušková, 2015).

Tipy:

- Použite každú menšiu terénnu nerovnosť na zjazdovke na trénovanie odrazu.
- Načasovanie odrazu je zásadné, preto na ňom pracujte čo najviac.
- Odrážajte sa až vo chvíli, keď máte lyžiarky na hrane skoku (Volák, Mikula, 2009).

Pre **letovú fázu** sú najdôležitejšie rozjazd a odraz. Keď jazdec urobí chybu pri rozjazde alebo odraze, v letovej fáze nemá šancu túto chybu napraviť. Pokiaľ sa rozjazd a odraz podarí bez problémov, má jazdec možnosť užiť si rovný let, chytiť grab, alebo

vyskúšať nejaký trik. Optimálnu letovú fázu znázorňuje bodkovaná trajektória na obrázku číslo 29.

Letovú fázu môžeme rozdeliť na vzostupnú a zostupnú časť. Cieľom jazdcov je urobiť väčšinu triku vo vzostupnej časti tak, aby v najvyššom bode dosiahli nimi požadovanú pozíciu. Nasledujúca zostupná fáza slúži k dokončeniu triku a príprave na dopad (Beckedahl, 2013).

Tipy:

- Neskáčte za zlých poveternostných podmienok. Hlavne silný vietor dokáže výrazne ovplyvniť letovú fázu.
- Grab držte tak dlho, ako je to možné (Volák, Mikula, 2009).

Dopad slúži k udržaniu kinetickej energie, ktorú má jazdec na konci letovej fázy. To znamená, že čím lepší dopad, tým menší náraz musí jazdec absorbovať. Náraz najlepšie absorbujeme narovnaním nôh na konci letu. Každý dopad má svoju hranu. Hrana dopadu je prechod medzi tablom (časťou, ktorú sa snažíme preletieť) a dopadom. Hrana by mala byť oblá a mäkká pre prípad krátkych skokov (Beckedahl, 2013).

Tip:

- Snažte sa o dopad kúsok za hranu dopadu. Dopady na plochú časť skoku, alebo koniec dopadu nie sú príjemné a mohli by ste sa zraniť (Volák, Mikula, 2009).

Odjazd. Konečnou časťou celého triku je odjazd, ktorý by mal byť plynulý bez žiadneho zaváhania. Dopad spolu s odjazdom ukáže, či trik naozaj viete, alebo či ste ho odišli náhodou. Pri dopade na switch je najlepšie ísť čo najdlhšiu časť dopadu dozadu (Janoušková, 2015).

Tip:

- Pri dopade na switch sa hneď nepretáčajte, choďte na switch čo možno najdlhšie tak, aby na vás bolo poznať istotu z perfektného odjazdu (Volák, Mikula, 2009).

3 Ciele, úlohy a metodika práce

3.1 Cieľ práce

Hlavným cieľom tejto bakalárskej práce je na základe analýzy dokumentov a literatúry o freeskiingu popísať históriu a vývoj tohto športu.

3.2 Úlohy práce

Úlohou tejto bakalárskej práce je, pomocou rešerše dostupných prameňov o danej problematike a analýzy dokumentov, podať komplexný prehľad o freeskiingu. Práca je zameraná na vznik a historický vývoj tohto športu.

3.3 Použité metódy

Táto bakalárska práca pracovala najmä s metódou rešerše a analýzy dokumentov. Rešerš je podľa novej normy ČSN ISO 5127 operácia vykonávaná s cieľom získať informácie o dokumentoch pomocou vyhľadávacieho systému. Podľa uvedenej definície môžeme teda považovať rešerš za systematické vyhľadávanie súboru informácií o danej problematike za dané časové obdobie. Základným predpokladom úspešnej rešerše je správne a komplexné zadanie rešeršného dopytu zahŕňajúceho obvykle:

- pracovisko žiadateľa - jeho adresu, telefón, e-mail
- názov rešerše – vystihujúci, čo najpresnejšie jej požadované zameranie
- kľúčové slová - podobne ako názov, musia čo najpresnejšie vystihnúť požadovaný obsah rešerše
- účel a cieľ rešerše - bližšie špecifikuje, za akým účelom je rešerš požadovaná, vrátane špecifikácie hraničných oblastí a eventuálnych vedľajších cieľov
- časové vymedzenie - vymedzenie s akou retrospektívou má byť rešerš spracovaná
- druhy dokumentov a databáz, z ktorých je odporúčané rešerš vykonať podľa znalostí zadávateľa

- jazykové vymedzenie rešerše - špecifikácia v akých jazykoch je požadované rešerš spracovať
- kontakty na tuzemských, európskych či svetových špecialistov, ktorí sa problematikou zaoberajú
- požadovaný termín odovzdania rešerše

Rešeršná stratégia je postup, ako efektívnym spôsobom získať relevantné dokumenty v reálnom čase. Rešeršná metóda predpokladá presnú formuláciu dopytu, analýzu témy a znalosť vyhľadávacích služieb (Vymětal, 2012).

Ďalšou metódou použitou v práci bola analýza dokumentov. Analýza dokumentov patrí k štandardným metódam ako v kvalitatívnom, tak v kvantitatívnom výskume. V dokumentoch sa prejavujú osobné alebo skupinové, vedomé či nevedomé postoje, hodnoty a idey. Dokumenty sú knihy, novinové články, záznamy prejavov funkcionárov, denníky, plagáty, obrazy. Môžu sa však za nich považovať všetky stopy ľudskej existencie. Rozmanitosť dokumentov znamená prvú výhodu tejto stratégie skúmania, pretože otvára prístup k informáciám, ktoré by sa iným spôsobom ťažko získali. Ďalšou výhodou je okolnosť, že dáta nie sú vystavené pôsobeniu zdrojov chýb alebo skreslení, ktoré vznikajú pri uskutočňovaní rozhovorov, pozorovaní, meraní a testovaní (Hendl, 2005).

Subjektivita výskumníka síce hrá rolu pri výbere dokumentov, ale v žiadnom prípade nie v informáciách, ktoré sú v nich obsiahnuté. Hovoríme o nereaktívnom spôsobe zberu dát. Príklad takého zisťovania predstavuje posúdenie obľúbenosti určitého objektu v múzeu. Obľúbenosť exponátov sa nezistí pomocou dotazníkovej metódy, ale stupňom opotrebovania podlahy pred exponátom (Hendl, 2005).

Dokumenty sa obvykle posudzujú podľa týchto kritérií:

1. **Vonkajšie znaky dokumentu**, teda stav dokumentu a jeho vonkajšie spracovanie, majú zvláštny význam (napr. ozdobné písmo, ilustrácie). Posudzujeme tiež, či dokument predstavuje skutočne to, za čo sa vydáva.
2. **Vnútorne znaky dokumentu** (obsah) majú ústredný význam pri textových dokumentoch. Pri ostatných dokumentoch sa tým myslí ich výpovedná hodnota. Vykonávame tzv. internú evaluáciu dokumentu.

3. **Intencionalita dokumentu** tiež ovplyvňuje jeho hodnotu pre vedcov. Úmysel informovať súčasníkov, alebo potomkov v sebe nesie možnosť zdrojov chýb. Dokument je ovplyvnený ideológiou, vzdelaním, zameraním pisateľa.
4. **Blížkosť dokumentu** k predmetu skúmania, k tomu, čo sa dokumentuje, je dôležitá. Uvažuje sa ako časová, tak priestorová alebo sociálna blízkosť.
5. **Pôvod dokumentu.** Kde bol dokument nájdený? Odkiaľ pochádza? Pri analýze dokumentov sa obvykle postupuje podobne ako pri analýze rozhovorov alebo záznamov pozorovaní. Napríklad sa navrhne kategorizačný systém a postupne sa vyhľadávajú výskyty predstaviteľov danej kategórie. V priebehu vyhodnotenia dokumentov sa dajú použiť aj niektoré z kvantitatívnych metód obsahovej analýzy, kedy sa zameriavame na štatistickú analýzu získaných počtov výskytu jednotlivých obsahových prvkov (Hendl, 2005).

Analýza dokumentov je dôležitá aj vtedy, keď sa jedná o časovo vzdialené, historické udalosti. Proces spracovania dokumentov má potom tieto fázy (Hendl, 2005):

1. Začína sa definíciou výskumnej otázky.
2. Definuje sa to, čo sa bude považovať za dokument. Podľa tejto definície sa bude postupovať určitým spôsobom pri zbere dokumentov. Snažíme sa vyhľadať všetky relevantné dokumenty.
3. Vykonáva sa kritika dokumentárnych zdrojov (interné a externé posúdenie dokumentov).
4. Nasleduje interpretácia dokumentov k položeným hypotézam a vypracovanie správy.

4 Deskriptívno analytická časť

4.1 História lyžovania

Dejiny lyžovania je možno rozdeliť do dvoch rozlične dlhých a významných epoch. Obdobie približne 5000-ročného vývoja na severe Európy a Ázie a na obdobie posledných približne 125 rokov, počas ktorých lyžovanie zachvátilo rozsiahle oblasti civilizovaného sveta všade, kde malo vhodné geografické a klimatické podmienky. Rozhodujúcim rokom pre delenie obidvoch etáp je rok 1860, medzník medzi úžitkovým lyžiarskym umením lovcov, sedliakov a vojakov a moderným športovým lyžovaním obyvateľov miest a vidieka. Rozvoj moderného športového lyžovania bol vo svojich začiatkoch obmedzený na Škandináviu. V Nórsku, predovšetkým v provincii Telemark, bolo lyžovanie v 19. storočí relatívne na vysokom stupni technického vývoja a bolo tu rozšírené v oveľa väčšej miere, než kdekoľvek inde v Nórsku. Prostí ľudia tejto provincie, sedliaci a lesní robotníci, majú zásluhu na vytvorení pokrokovej lyžiarskej techniky, ktorá znamenala revolučný zvrát od primitívneho spôsobu lyžovania k jeho modernému chápaniu. Nórsko môžeme právom považovať za kolísku lyžiarskeho športu (Kulhánek, 1989).

4.1.1 Prehistória lyžovania a prvé nálezy

Najstaršie športy sú tie, ktoré vznikli z prirodzených potrieb ľudí, boja o prežitie a potreby ľudí zlepšovať podmienky na život. Tieto športy boli vykonávané z nutnosti dávno predtým, ako boli vykonávané pre zábavu. Medzi takéto športy patrí napríklad súboj, jazdectvo, veslovanie a tiež lyžovanie (Lunn, 1983).

Drevo v dôsledku atmosférických vplyvov hnije rýchlo, avšak drevo v rašeline je chránené pred týmito vplyvmi a môže vydržať tisíce rokov. Niekoľko nálezov prehistorických lyží bolo nájdených v rašeliniskách vo Švédsku, Nórsku a Fínsku (Lunn, 1983).

Najstaršie z nálezov pochádzajú z konca doby kamennej, tzv. mladšej doby kamennej, približne okolo 2500 rokov pre naším letopočtom. V určení ich veku a teda aj

veku lyžovania sa vedci najrozmanitejších zameraní - archeológovia, jazykovedci, historici a ďalší - nápadne zhodli (Kulhánek, 1989).

Najstarší nález, asi dve tretiny jednej lyže, našli v roku 1921 vo švédskom meste Hoting. Odhaduje sa, že je stará 4500 rokov, to znamená, že bola využívaná okolo roku 2500 pred naším letopočtom. Hotingská lyža je kompletná po celej dĺžke, ale asi tretina šírky zmizla. Je vyrobená z borovice a meria 111 cm. Bolo vypočítané, že vpredu bola 9,5 cm široká, v strede 10,4 a na päťke 10 cm. Najširšie miesto lyže bolo v strede, čo je opak dnešných moderných lyží. Predná časť lyží sa zužuje do zaoblenej špičky, ktorá je zdvihnutá o 2,4 cm nad zemou (Lunn, 1983).

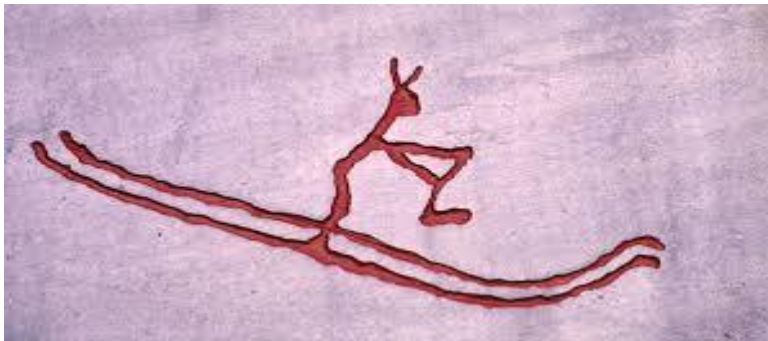
Nález zo švédskeho Kalvträsku (obr. 30) z roku 1924 je pozoruhodný aj napriek tomu, že je asi o 500 rokov mladší, ako nález z Hotingu. Tento nález pozostával z dvoch kompletných lyží a lyžiarskej palice. Pri transporte z náleziska sa jedna lyža rozpadla na kusy. Lyže boli dlhé 204 cm, skoro dvojnásobne dlhšie ako lyže z Hotingu. V strede lyže sa nachádzajú štyri diery, v pároch za sebou, slúžiace na viazanie. Palica meria 156 cm, vrátane 50 cm dlhej lopatky na spodku palice, ktorá mohla slúžiť na odhadzovanie snehu (Lunn, 1983).

Obr. 30 Lyže z Kalvträsku (zdroj: <http://www.tetongravity.com>)

Najstaršie jaskynné a skalné obrazy boli nájdené na severe Nórska na ostrove Rödöy (Červený ostrov) v oblastiach Onežského jazera a Bieleho mora. Na ostrove Rödöy, blízko polárneho kruhu, boli v roku 1929 objavené na skalnom útese pod rašelinovou pokrývkou dve vyryté kresby lyžiara, z ktorých bola jedna neporušená. Malý mužík z Rödöy (obr. 31) s dvoma rozlične dlhými lyžami na nohách, s palicou veľmi podobnou sekere, s pokrývkou hlavy so zajačimi ušami predstavuje lovca, maskovaného zrejme preto, aby sa mohol pri love jednoduchšie priblížiť k zveri. O kresbe na Rödöy vedci predpokladajú, že bola vyrytá v dobe okolo roku 2500 p. n. l. V Rusku boli už v stredoveku a potom v nasledujúcich storočiach objavené desiatky skalných kresieb

lyžiarov na mnohých miestach v oblasti Onežského jazera a Bieleho mora. Snímky obrazov boli prvýkrát vystavené v roku 1850 v Petrohrade, zostali však nepovšimnuté. Až ucelené dvojzväzkové dielo historika J. V. Raudonikasa sa nimi zaoberá na vedeckom základe (Kulhánek, 1989).

Obr. 31 Jaskynná kresba z Rödöy (zdroj: <http://www.norwegenservice.net>)

4.1.2 Lyžiarsky stredovek

O používaní lyží v stredoveku sa môžeme dočítať v severských bájach a eposoch a v početných dielach historikov. V ságach európskeho severu, v nórskej Edde a fínskej Kalevale sú popisovaní, obdivovaní a ospevovaní rýchli lovci na lyžiach. Historici sa v bohatej literatúre rozpisujú o stredovekom spôsobe života škandinávskeho ľudu a zanechávajú tak neskorším generáciám cenné pramene poznania, mimo iného aj dejín stredovekého lyžovania. O lyžovaní Fínov a Laponcov hovorí dánsky historik Saxo Grammaticus v predhovore ku svojej šestnásťzväzkovej História Dánska - Gesta Danorum, ktorá vyšla okolo roku 1200. Píše sa v nej: „Východne od týchto zemí (myslené sú Nórsko a Švédsko) bývajú Skridfini, lyžujúci Laponci. Tento národ používa nezvyčajné dopravné prostriedky. Ich pomocou vystúpia v zápale lovu na inak neprístupné vrchy a v hadovitých stopách sa dostanú kam chcú.“ V roku 1199 Grammaticus potvrdil, že v bitke o Oslo vysielali Skridfini prieskumné hliadky za použitia „kľzavých dosiek“ (Kulhánek, 1989).

Lyže ako úžitkový predmet prostého ľudu plnili ďalej svoj prvý a pôvodný význam ako dopravný prostriedok. Určitého rozšírenia a pokroku dosiahlo lyžovanie vďaka využitiu lyží pre vojnové účely. Lyžovanie počas celého stredoveku zostalo takmer

na rovnakej, celkom nízkej úrovni. Technika jazdy na lyžiach a lyžiarska výstroj boli síce rôznorodé, ale zároveň primitívne. Určitý pokrok bol dosiahnutý jedine v pohybe po rovine, v prekonávaní vzdialeností. Použitie lyží zostalo obmedzené s výnimkou Kraňska len na škandinávске krajiny, európske a ázijské Rusko (Chovanec, 1971).

4.1.3 Lyžovanie ako šport

V druhej polovici 19. storočia sa stáva jazda na lyžiach v škandinávskych krajinách skutočným športovým odvetvím v dnešnom slova zmysle. Lyže a ich prastaré použitie ako dopravný, lovecký a vojenský prostriedok sa menia v súčasť ľudovej zábavy a neskôr v športové náčinie. Dochádza k rýchlemu zdokonaľovaniu techniky jazdy na lyžiach, lyžiarske vybavenie sa prispôsobuje stále náročnejším požiadavkám (Chovanec, 1971).

Okolo roku 1860 začalo mestské športové hnutie, vychádzajúce z Anglicka, silno ovplyvňovať „severské“ lyžovanie, vykonávané v Nórsku. Úžitkové lyžovanie lovcov, sedliakov a vojakov sa postupom času menilo na šport mestského obyvateľstva. Strediskom tohto športového hnutia sa stala Kristiania. Základom novodobého vývoja lyžovania sa stali predovšetkým beh a skok na lyžiach. Nový trend však nenašiel ani v Nórsku spontánnu podporu verejnosti. Po zrušení lyžiarskych jednotiek v armáde (1826) prestalo lyžovať mnoho nórskeho civilistov. Výnimku tvorila provincia Telemarken, juhozápadne od Kristianie (Kulhánek, 1989). Lyžovanie v tejto oblasti sa dostalo na vysokú úroveň vďaka veľmi výhodným geografickým a klimatickým podmienkam pre tento šport. Prostí obyvatelia tohto nórskeho kraja majú zásluhu na vytvorení nórskej techniky jazdy na lyžiach, ktorá znamenala takmer revolučný zvrát oproti dovtedy primitívnemu spôsobu lyžovania. Hlavný význam novej techniky spočíval v tom, že upustil pri zjazde od závislosti na lyžiarskej palici. Taktiež zaviedla nové, do istej miery vôbec prvé spôsoby zatáčania pri zjazde z kopca, dodnes známe ako telemark a kristiania (Chovanec, 1971).

Za počiatok rozvoja športového lyžovania sú všeobecne pokladené lyžiarske preteky v Tromsø v Nórsku, ktoré sa konali roku 1943 a ako prvé v histórii mali charakter novodobých lyžiarskych pretekov (Chovanec, 1971).

4.2 História akrobatického lyžovania

Akrobatické lyžovanie je pomerne mladý šport, ktorý od svojho vzniku zaznamenal niektoré zmeny. Pôvodne zahrňoval balet na lyžiach, akrobatický zjazd a akrobatické skoky. Tieto disciplíny prešli svojim vývojom a rozvinuli sa do súčasnej podoby. Dnes medzi nich patrí akrobatický zjazd (moguls), paralelný akrobatický zjazd (dual moguls), ski kros (ski cross), akrobatické skoky (aerials), disciplíny novej školy (newschool): u-rampa (half pipe), big air, slopestyle. V roku 1988 bola lyžiarska akrobacia s konečnou platnosťou prijatá medzi olympijské športy. Všetci verili, že sa dostane na všetky disciplíny. Postupne sa tak stalo, avšak disciplína balet na lyžiach, ktorá mala byť zaradená do programu ZOH v r. 2002, nebola prijatá a postupom času úplne zanikla (David, Hampl, a kol., 2013).

Akrobatické lyžovanie má radu predchodcov. K spontánnemu prijatiu a k pretekom podľa presne stanovených pravidiel s bodovým vyhodnocovaním prišlo v 70. rokoch 20. storočia. Nešlo však o úplne nový objav, ako sa väčšina jeho mladých nadšencov domnievala. Salto na lyžiach predvádzal už v roku 1911 akýsi nórsky gymnasta. Anton Andreassen o ňom píše, že v 15 až 19 metrov dlhom lete urobil salto, pri doskoku však spravidla spadol. Ďalší, kto skočil salto, bol Američan G. Poulsen, ktorý svoje umenie vtedy predviedol v New Hampshire. Fotografia tohto skoku so saltom bola zverejnená v ročenke USA- Ski Year Book 1912 (Kulhánek, 1989).

Na prelome 19. a 20. storočia, ešte pred uskutočnením prvého slalomu, sa začali vlastné dejiny akrobatického lyžovania. Nie však v USA ako sa mnohí mylne domnievajú, ale v alpských krajinách. Za "otca" akrobatického lyžovania sa považuje Mathias Zdarsky, rodák z Moravy a zakladateľ alpskej techniky lyžovania, vynálezca prvého použiteľného viazania pre alpské terény. Na svahoch svojej vyvolenej krajiny Lilienfeld ohromil svojich priateľov premetmi na paliciach a voľnými saltami a položil tým základ pre tento spôsob lyžovania (navrchol.sk, 2014).

Zdarsky si v roku 1886 vo Viedni nechal patentovať svoju techniku oblúku. Aj v tejto dobe - pred 120 rokmi - sa objavovali lyžiari, ktorí dávali prednosť figurálnej jazde na lyžiach, ktorú nazývali krasojazdou, pred normálnym lyžovaním. Základy dnešného akrobatického lyžovania postavil nemecký lekár Dr. Fritz Reuel, ktorý preniesol niektoré figúry z krasokorčuľovania do lyžovania (David, Hampl, a kol., 2013).

Koncom 20. rokov aktívny lyžiar a krasokorčuliar dr. Fritz Reuel presadzoval, podľa vzoru z krasokorčuľovania výuku oblúkov, jazdu na vnútornej lyži s vonkajšou nohou a lyžou zdvihnutou v zanožení. Na tomto prvku vypracoval metodiku výuky lyžovania. S novinkou neuspel, našla však uplatnenie skoro pol storočia neskôr v akrobacii, keď si ju do svojho oficiálneho programu bez akejkoľvek zmeny prevzali lyžiarsky akrobati. Reuel - oblúk patrí dodnes k základným prvkom lyžiarskej akrobacie (Kulhánek, 1989).

V žiadnej publikácii nebola zmienka o vývoji akrobatického lyžovania v 40. a 50. rokoch 20. storočia. Súvisí to s vojnovým a povojnovým obdobím, ktoré znamenali temné roky pre lyžovanie ako také. Európa vo víre vojnových udalostí nemala záujem o vrcholové športové podujatia. Švajčiari v r. 1943 rušia plánované MS v lyžovaní, v protektoráte Čechy a Morava sa nepreteká, v Nemecku áno, ale obmedzene v rámci brannej výchovy. Od roku 1942 platil na území Česka zákaz lyžiarskych pretekov a kurzov. Navyše bol vydaný zákaz zhromažďovania na snehu, kedy cvičitelia a vedúci museli odovzdať ich preukazy. V športových obchodoch sú dostupné v obmedzenom množstve lyže, ktoré boli uvoľnené z vojenských skladov, ako nevyhovujúce vojenským normám (David, Hampl, a kol., 2013).

Dôležitým obdobím pre vývoj akrobatického lyžovania vo svete bol r. 1961, ktorý začal druhú etapu tohto novodobého športového odvetvia (David, Hampl, a kol., 2013).

V 60. rokoch vzbudil v USA senzáciu jeden z velikánov zjazdového športu, olympijsky víťaz a majster sveta Nóř Stein Eriksen. Skákal z mostíka saltá vpred i vzad. V tej dobe vznikla prvá lyžiarska show, v ktorej vystupoval Eriksen spolu so švajčiarskym olympijským víťazom R. Staubem a rakúskym cvičiteľom H. Göllnerom. Skoky sa spresňovali, salta sa darili čím ďalej, tým precíznejšie, pridávali sa tanečné figúry predvádzané na hladko upravených svahoch. To boli prvé kroky k úplne novému športu (Kulhánek, 1989).

Ďalší známy lyžiar, ktorý sa o rozvoj akrobatického lyžovania zaslúžil, bol vynikajúci zjazdár a lyžiarsky cvičiteľ Švajčiar Arthur Furrer. Pre záujem o nový šport bol v roku 1959 vylúčený zo Švajčiarskeho lyžiarskeho zväzu, ale nevzdal sa. Odišiel do USA, kde sa stal jedným z popredných propagátorov novej odnože lyžovania. Jeho pôsobenie v USA viedlo k rýchlemu rozvoju akrobatického lyžovania. Z počiatku šlo o balet s rôznymi figúrami požičanými z repertoáru krasokorčuliarov. Furrer sa stal

tvorcom metodiky základných prvkov pre balet na lyžiach. Jeho najznámejším prvkom je Art-Furrerov oblúk. V 60. rokoch sa v USA uskutočnili prvé preteky v lyžiarskej akrobacii (Kulhánek, 1989).

Rozhodujúci podnet pre rozvoj akrobatického lyžovania dal Nemeč Heinz „Fuzzy“ Garhammer. Stal sa lyžiarskym cvičiteľom a horským vodcom. Od roku 1971 bol najlepším lyžiarskym akrobatom Európy a neúnavným propagátorom tohto nového športu, jednak svojím príkladom, svojimi víťazstvami na pretekoch v akrobatickom lyžovaní a v neposlednom rade vynikajúcimi filmami s lyžiarskou tematikou. Rozhodujúcim rokom bol rok 1970 - rok pred kongresom Interski v Garmisch-Partenkirchene. Vedenie nemeckej výpravy sa rozhodlo spestriť tento kongres zábavnými vložkami svojich cvičiteľov. Fuzzy Garhammer bol na to najvhodnejšou osobou. Súhlasil a tak došlo k predvedeniu ukážok nového športu. Fuzzy zažiaril oblúkmi na jednej lyži na vnútornej aj vonkajšej hrane, skokmi s obratmi a Fuzzy-oblúkom, ktorý predvádzal v hlbokom drepe na jednej nohe s druhou nohou napnutou na stranu. V Garmisch-Partenkirchene 1971 na 9. kongrese Interski pred zástupcami 23 štátov sa zrodilo akrobatické lyžovanie, rozdelené do 3 disciplín: akrobatický zjazd, akrobatické skoky a balet na lyžiach. Potom šiel vývoj rýchlo dopredu. Američania pozvali Garhammera do USA k demonštrácii jeho umenia. Tu ale uspel viac, ako si Američania priali. Na pretekoch vo Vail v Colorade zvíťazil tento v Amerike neznámi akrobat nad najlepšimi pretekármi USA, ktorí nemohli pochopiť, že nováčik z Nemecka ich mohol pripraviť o víťazstvo v pretekoch pokladaných za neoficiálne majstrovstvá sveta (Kulhánek, 1989).

Po návrate do Európy sa zaslúžil za uznanie tohoto športu. Na jeho podnet bol od roku 1973 organizovaný európsky pohár v akrobatickom lyžovaní. Od toho momentu pretekov pribúdalo a nová forma lyžovania v Európe zažívala veľký rozkvet (navrchol.sk, 2014).

V Európe sa akrobatické lyžovanie od polovice 70. rokov dobre rozvíjalo. Pravidla, poznali vtedy štyri disciplíny: balet na lyžiach, akrobatický zjazd, akrobatické skoky a kombináciu. Kombináciu tvorili všetky tri uvedené disciplíny dohromady. Vďaka svojim vyrovnaným výkonom v jednotlivých disciplínach dominoval v kombinácii vyššie uvedený H. Garhammer. Ďalej jedným z najlepších lyžiarskych akrobatov Európy aj sveta druhej polovice 70. rokov bol Manfred Kastner zo Salzburgu, ktorý ako prvý lyžiarsky akrobat predviedol v súťaži trojitú salto vzad (Kulhánek, 1989).

V roku 1975 pri kongrese Interski vo Vysokých Tatrách sa ukázalo, aký ohromný pokrok behom krátkej doby akrobatické lyžovanie urobilo. V Garmisch-Partenkirchene 1971 predvádzal Garhammer krátke ukážky akrobatického lyžovania počas programu kongresu. V roku 1975 na kongrese v Tatrách predviedlo už 6 krajín dobre pripravené programy akrobatického lyžovania. V roku 1977 predala FIS pri príležitosti kongresu v San Franciscu akrobatickému lyžovaniu oficiálne uznanie so zvláštnym statusom v rámci FIS (Kulhánek, 1989).

V roku 1979 sa stáva akrobatické lyžovanie riadnym členom medzinárodnej organizácie FIS. Od roku 1980 je každoročne organizovaný Európsky pohár v akrobatickom lyžovaní. V rovnakom roku bol v USA zahájený Svetový pohár, ktorý sa organizuje každoročne a zahrňuje 14 pretekov konaných v Európe, Kanade a Japonsku. Roku 1983 FIS schvaľuje majstrovstvá sveta v akrobatickom lyžovaní a o tri roky neskôr sú usporiadané prvé majstrovstvá sveta vo francúzskom Tignes. Majstrovstvá sveta sa konajú každé dva roky (edie-world.blog.cz, 2007).

Jednou z najvydarenejších a najvýznamnejších akcií boli I. majstrovstvá sveta v akrobatickom lyžovaní v roku 1986 v Lac de Tignes vo Francúzsku. Prebiehali 6 dní za krásneho slnečného počasia, perfektnej organizácie a účasti významných a čestných hostí. Tento šampionát zohral nepochybne veľmi pozitívnu rolu. Bol veľkou propagáciou nového športu, ktorý pred zrakmi prezidentov MOV a FIS dokázal, že spĺňa všetky predpoklady pre skoré zaradenie do programu zimných olympijských hier (Kulhánek, 1989).

Už v roku 1988 na Olympijských hrách v Calgary bolo akrobatické lyžovanie uvedené do programu hier ako ukážkový šport. Konkrétne išlo o disciplíny akrobatické skoky a akrobatický zjazd. Oficiálne boli tieto disciplíny prijaté do programu už o štyri roky neskôr vo francúzskom Albertville, kde bol balet ako tretia disciplína ukážkovým športom, no nikdy sa už na olympijských hrách neobjavil (navrchol.sk, 2014).

V polovici 90. rokov ovplyvnila rivalita vo freestyle snoubordingu tiež akrobatické lyžovanie. Medzinárodná snoubordová federácia ISF dala základy súťažnému snoubordingu a prispela tak k zaradeniu snoubordingu na Olympijské hry 1998. Medzinárodný olympijský výbor však uznal FIS ako zastrešujúcu organizáciu pre snoubording. Pravidla FIS sa mnohým snoubordistom nepáčili a tak bojkotovali štart na olympijských hrách. Následne FIS stratil záujem médií a veľa sponzorov. Dôsledkom

toho bol útlm freestylových a akrobatických disciplín v Európe. Oproti tomu v USA, Japonsku a na Novom Zélande rástlo nadšenie pre všetky freestyle športy. Vo freestyle lyžovaní začali vznikať nové disciplíny ako big air, slopestyle a u-rampa. Roku 2003 sa zmenili pravidlá v disciplíne akrobatický zjazd. Pravidlá umožnili skákať triky „cez hlavu“ a tradičné triky akrobatického zjazdu boli nahradené trikmi z „novej školy“ (Groll, 2006).

4.2.1 Akrobatické lyžovanie v Českej republike

Akrobatické lyžovanie sa na území Českej republiky objavuje v prvej polovici 80. rokov. Medzi priekopníkov tohto športu u nás patria Česi Jan Novák, Petr Vokatý, Tomáš Suda a Slováci František Klein a súrodenci Lainczovci. Najskôr sa začínalo s disciplínou akrobatické skoky, ale bezprostredne potom sa začína trénovať aj balet na lyžiach a akrobatický zjazd. V roku 1982 sa pod záštitou Nového sveta konajú prvé preteky, alebo lepšie povedané show v Harrachove. O rok neskôr vzniká neoficiálna štruktúra akrobatického lyžovania. Sú zakladané oddiely a vedenie úseku akrobatického lyžovania. V sezóne 1984-1985 je neoficiálne usporiadaný Český pohár a majstrovstvá republiky v Tatrách (edie-world.blog.cz, 2007).

V nasledujúcej sezóne r. 1986 vybudoval tím skiakrobatov, pod vedením Ladislava Lettovského, skoky pri nádrži Krásná pri Šumperku a usporiadal 1. neoficiálne majstrovstvá ČSR v lyžiarskej akrobacii. Na týchto skokoch sa dali predvádzať „iba“ dvojité saltá. V r. 1991 sa však skoky museli rozobrať. V roku 1989 vznikla prvá oficiálna reprezentácia, v ktorej boli Daniel Pajer (balet na lyžiach) a Pavel Tuž (akrobatický zjazd). Po r. 1989 sa úsek akrobatického lyžovania dostal do problémov, pozícia však bola zachránená. Dnes je akrobatické lyžovanie registrované pod SLČR ako samostatný úsek (David, Hampl, a kol., 2013).

O najväčšie úspechy českého akrobatického lyžovania sa postaral Aleš Valenta. Rodák zo Šumperku je olympijským víťazom zo ZOH 2002 v Salt Lake City v disciplíne akrobatické skoky. Navyše ako prvému človeku na svete sa mu podarilo skočiť trojitú salto s piatimi vrutmi. Aleš Valenta v roku 2007 ukončil kariéru zo zdravotných dôvodov a v dnešnej dobe prevádzkuje centrum pre tréningy a preteky nie len pre akrobatické lyžovanie, ale aj freestyle snoubording v Štítoch. Tento areál je svojim zázemím

a možnosťami unikátnym športovým strediskom, využívaným aktívnymi športovcami z celého sveta (zivotopis.osobnosti.cz, 2016).

4.3 História freeskiingu

Freeskiing je spoločným názvom pre dve rozdielne disciplíny a to freeride (big mountain) a freestyle (newschool) (Volák, Mikula, 2009).

Obyvatelia Európy lyžujú už tisíce rokov. V minulosti bolo lyžovanie iba prostriedok, ktorý slúžil k doprave cez zimu. Od druhej polovice 19. storočia začali ľudia v Európe lyžovať pre zábavu a pôžitok. Švédski a nórski imigranti predstavili lyžovanie v USA, kde sa postupne stávalo veľmi populárne. V 50. rokoch 20. storočia, Američan Stein Eriksen, známy ako „otec freeskiingu“, lákal davu ľudí na svoju lyžiarsku show v Sun Valley, Idaho. Eriksen predvádzal na lyžiach saltá vpred a vzad, ktoré predtým ešte nikto nevidel. Eriksen organizoval preteky vo freestylovom lyžovaní a inšpiroval ostatných lyžiarov. Roku 1979 bolo freestyle lyžovanie uznané za oficiálny šport. Medzinárodná lyžiarska federácia (FIS) čoskoro vytvorila súťažné pravidlá. Pre mnohých jazdcov boli pravidlá vytvorené FIS obmedzujúce, teda bránili rozvoju tohto športu. Až vznik X Games v roku 1995 pomohol spopularizovať extrémne športy, tým pádom aj freestylové lyžovanie. (MacAulay, Kalman, 2006).

Moderný freestyle, alebo tiež newschool však nemá nič spoločné s baletom a strnulými rotáciami bez paličiek. Veľa jazdcov prešlo z akrobatického zjazdu, vďaka limitujúcim pravidlám v tejto disciplíne a vybrali si radšej nezviazané pravidlá v disciplínach big air, u- rampa a slopestyle (Šedová, Schauer, 2003).

4.3.1 Vznik freestyle (newschool) lyžovania

Vznik freestyle lyžovania sa datuje približne od roku 1996, kedy vtedajší akrobatický lyžiari začali strácať motiváciu. FIS totiž limitovala jazdcov zastaranými a obmedzujúcimi pravidlami (obmedzený počet saltá a obrátov, v akrobatickom zjazde boli zakázané vertikálne rotácie). Práve oni začali písať novú históriu freestyle lyžovania trénovaním nových trikov v snowparkoch, vtedy určených výhradne snoubordistom.

Snoubording mal spočiatku veľký vplyv na newchool lyžovanie, či už v predvádzaných trikoch, alebo v štýle obliekania (Volák, Mikula, 2009).

Za hlavných priekopníkov newschool lyžovania je považovaná skupina „New Canadian Air Force“ (J.F. Cusson, Mike Douglas, J.P. Auclair, Vincent Dorion). Pôvodne akrobatickí zjazdári začali skúšať skoky a graby, ktoré boli vtedy doménou snoubordistov a to v priestoroch vyhradených do tej doby iba snoubordistom. Títo „zakladatelia“ freeskingu začali ako prví jazdiť na lyžiach dozadu, čiže na „switch“, čo je typický znak newschool lyžovania. Pre zlepšenie jazdy dozadu bolo treba vyvinúť lyže, ktoré ju maximálne uľahčia. Vďaka spolupráci s New Canadian Air Force a lyžiarskej spoločnosti Salomon, vznikol v roku 1998 prvý freestylový model lyže s názvom „Ten Eighty“. Postupom času si ostatné spoločnosti začali byť vedomé tejto oblasti trhu pre mladých ľudí a začali vyrábať a zdokonaľovať twintipové lyže (Volák, Mikula, 2009). S novými lyžami prispôbenými na freestylové lyžovanie prišiel aj pokrok. Čoraz viac lyžiarov jazdilo v snowparkoch, skákalo a skúšalo variácie trikov. Vznikla tak éra newschool lyžovania.

4.3.2 Vývoj newschool

Rovnako ako ostatné lyžiarske disciplíny, ani newschool lyžovanie sa nevyhlo určitej diferenciacii. Tak vznikajú nové disciplíny, ako je big air, slopestyle, jibbing a iné. V roku 1999 bol big air zaradený ako súťažná disciplína na zimných X Games - neoficiálnej olympiáde zimných adrenalínových športov. Tým sa newschool behom veľmi krátkej doby spopularizoval a je každým rokom viac a viac sledovaný širokou verejnosťou. V roku 2002 newschool štýl výrazne ovplyvnil vnímanie akrobatických disciplín. Na ZOH 2002 v Salt Lake City predviedol Američan Johnny Moseley trik, ktorý svet doposiaľ nevidel (Volák, Mikula, 2009).

Jonathan William Moseley, prezývaný Jonny, sa rozhodol zmeniť históriu akrobatického lyžovania tým, že do olympijských pretekov v disciplíne akrobatický zjazd 12. februára 2002 v Salt Lake City zaradil svoj nový, revolučný trik Dinner Roll 720. Dinner Roll je trik, pri ktorom sa jazdec otočí dvakrát okolo vertikálnej a raz okolo horizontálnej osy. Nebol však na zozname trikov a tak ho rozhodcovia nemohli následne ohodnotiť. „*Je to cool trik a som to ja,*“ vysvetľoval svoj odvážny krok Moseley. Napokon obsadil 4. miesto, ale stal sa morálnym víťazom a symbolom ZOH 2002. Dá sa povedať,

že Moseleyho revolučnému skoku Dinner Roll 720 sa na jeseň 2002 podarilo presadiť vertikálne rotácie. Vďaka tomu sa s freestylovými prvkami môžeme konečne stretnúť aj v tejto disciplíne (Frederiksen, 2010).

Jedným zo zlomových momentov v histórii freeskiingu, ktoré jasne dokazujú diverzitu a neviazanosť tohto športu, sú preteky „Jon Olsson Invitational“ konané v roku 2006 vo Švédsku. Na týchto pretekoch sa na gigantickom skoku začali skákať kombinácie dvojitých trikov v jednom skoku. Pretože tento šport nie je viazaný žiadnym obmedzením, dá sa len ťažko predvídať, kam až môže vo svojom vývoji zájsť. Keď sa zamyslíme nad faktom, aký veľký pokrok učinil za posledných 10 rokov, je len otázkou, kam až sa vo svojom vývoji dostane v ďalších rokoch (Volák, Mikula, 2009).

Začiatok internetovej éry zanechal v rozvoji freeskiingu výrazné stopy. Jazdci si natáčali to najlepšie, čo dokážu a videa dávali na internet. Takto mohli získať sponzorov, ktorí ich podporovali po finančnej aj materiálnej stránke. Roku 2010 sa podarilo Bobbymu Brownovi dostať vývoj freeskiingu do nevídaných výšok. Ako prvý lyžiar úspešne skočil tzv. „triple“- trojitú off axis rotáciu o 1260°. Razantný pokrok a mediálna pozornosť priniesli freeskiingu popularitu (Vöhringer, 2014).

Ďalším prelomom vo freeskiingu bola správa z júla 2011, kedy Medzinárodný olympijský výbor potvrdil zahrnutie lyžiarskych disciplín u- rampa a slopestyle (ženy a muži) na olympijské hry v Soči. Prezident MOV Jacques Rogge povedal: „ *Sme veľmi potešení prírastkom nových disciplín na zimných olympijských hrách. Tieto disciplíny prinášajú skvelú zábavu pre divákov a dodávajú mladistvý vzhľad už aj tak atraktívnym olympijským hrám* “ (Olympic.org, 2011).

Zaradenie do programu olympijských hier však nebolo jednoduché. Podobne ako iným extrémnym športom ani freeskiingu sa nepodarilo vyhnúť tragickým nehodám. V roku 2009 ostala lyžiarska scéna otrasená po správe o smrti Shanea McConkeyho. Ako jeden z priekopníkov freeskiingu sa snažil posúvať hranice lyžovania čoraz vyššie. Osudným sa mu stal skok z útesu na lyžiach s padákom. Tak isto smrť ženskej freeskiingovej legendy Sarah Burke priniesla vlnu smútku v lyžiarskych kruhoch. Roku 2012 po páde na tréningu v u-rampe utrpela zranenia hlavy a v nemocnici im podľahla. Nielen podobné úrazy stáli freeskiingu v ceste na olympijské hry. Mnohé významné osobnosti tohto športu, napr. Tanner Hall (jeden z pionierov freeskiingu), boli proti prijatiu freeskiingu na olympijské hry. Argumentovali tým, že kvôli komercii stratí tento šport pôvodnú myšlienku. Základ musí byť zábava a neviazanosť, nie súťaž. Na druhej strane, podobné veľké súťaže, akou je napr. X Games, nezmenili tvár tohto športu.

Naopak, prispeli k rozvoju a priniesli freeskiing medzi širokú verejnosť. A tak väčšina aktívnych jazdcov prijala olympijskú premiéru pozitívne. Súťaže v slopestyle a u-rampe boli veľkým magnetom pre divákov (Vöhringer, 2014).

Podobne ako freeskiing, aj freestyle snoubording mal bojovníkov, ktorí chceli zachovať tento šport „skutočný“. To znamená, že chceli udržať hlavnú podstatu snoubordingu, kde nie je dôležité súperenie o víťazstvo, ale spontánnosť a zábava. Boli za odstup snoubordingu od komercie, súťaže, taktiež aj od olympijských hier. Najznámejším z nich bol Nór Terje Haakonsen, ktorý bojkotoval štart na ZOH 1998 v Nagane.

V roku 1990 vznikla Medzinárodná snoubordingová federácia (ISF), ktorá ustanovila súhrn medzinárodných kritérií pre série pretekov na rozličných úrovniach, vrátane svetového pohára a zaslúžila sa tak o veľký rozmach snoubordingu. Roku 1995 sa Medzinárodný olympijský výbor rozhodol začleniť snoubording ako nový šport na ZOH 1998 v Nagane. K veľkej nespokojnosti priaznivcov ISF bola funkcia riadiaceho výboru pridelená Medzinárodnej lyžiarskej federácii FIS. Snoubordingová komunita sa tým cítila byť podvedená. Kvalifikácia na OH bola zrazu v moci inštitúcie, ktorá nebola zložená zo snoubordistov, ale z lyžiarov. Moc FIS spočívala v ovládnutí kvalifikácie pre účasť na ZOH v Nagane. Nástrojom boli kritéria kvót a bodov. Jazdci sa museli zúčastňovať FIS pretekov a tie sa potom jednoduchšie predávali sponzorom. Pred zahájením ZOH v Nagane sa tak strhli ostré diskusie. Nór Terje Haakonsen, trojnásobný majster sveta ISF, vyjadril jasne svoje stanovisko, keď odmietol pozvanie zúčastniť sa hier. Týmto spôsobom sa rozhodol protestovať proti jednaniu MOV, ktorý označil za mafiu. Viacerí jazdci nasledovali Haakonsenove kroky a olympijské preteky sa odohrávali v určitej tichosti (Dostál, 2006).

4.3.3 História freeridingu

História voľného lyžovania siaha veľmi ďaleko. Dá sa povedať, že až k samému počiatku lyžovania ako takého. Už v počiatkových dobách lyžovania koncom 19. storočia boli podnikané výstupy a zjazdy alpských a nórskeho vrcholov. V roku 1904 je H. Myliom a tromi horskými vodcami uskutočnený zjazd Mont Blancu. V tej dobe spočívalo alpské lyžovanie iba v jazde vo voľnom teréne. S príchodom pretekov na upravených tratiach, v prvej polovici 20. storočia, akoby upadlo do zabudnutia. K slovu sa opäť

dostáva v druhej polovici 20. storočia s rozvojom skialpinizmu. V Alpách sa konajú prvé extrémne zjazdy na svahoch so sklonom 40° a viac. V 50. rokoch organizuje zjazdy severných svahov Mont Blancu a v 70. rokoch prvý zjazd Ostruhy Brenvy v masíve Mont Blancu najvýznamnejšia osobnosť vtedajšieho extrémneho lyžovania H. Holzer. V tejto dobe však stále neexistuje freeskiing v pravom slova zmysle a je akosi súčasťou skialpinizmu a skiextrému. Svoj najväčší rozmach zažíva až v priebehu 90. rokov s príchodom carvingových lyží, kedy sa definitívne oddeľuje od tradičného skialpinizmu a skiextrému a stáva sa samostatnou športovou disciplínou. Svoj vplyv má aj celosvetový boom extrémnych športov, ponúkajúcich nevšedné adrenalínové zážitky. V súčasnosti sa stáva freeride medzi lyžiarmi stále viac obľúbený a ponúka zaujímavú a netradičnú alternatívu ku klasickému alpskému lyžovaniu. V USA a Európe je už niekoľko stredísk iba s voľnými terénmi a spoločnosťami, ktoré zaisťujú dopravu vrtuľníkmi či inou technikou. Postupne sa začína lyžovať na dosiaľ neznámych lokalitách a pohoriach (Kaukaz, Uzbekistan atď.). Už to nie je šport len pre niekoľkých zasvätených, ale právoplatná disciplína súčasného lyžovania (Drnovský, Gola, 2005).

Termín „freeskiing“ bol prvýkrát použitý v roku 1988, kedy kanadský režisér akčných filmov Greg Stump natočil svoj prvý film s názvom „The blizzard of Aahhh´s“. V rovnakom roku sa vďaka tomu zrodila freeskiingová revolúcia. V Stumpovom filme vtedy figurovali mená ako Glan Plake a Scot Schmidt, čo boli priekopníci freeskiingu. V tej dobe bola na vrchole dnes už takmer mŕtva akrobatická disciplína balet na lyžiach. V rovnakom období vzniká disciplína „big mountain“, alebo tiež „freeride“. Vzhľadom na vtedajšie vnímanie alpského lyžovania sa jednalo o niečo prevratné. Lyžiarske magazíny na čele s legendárnym periodikom Powder boli plné fotiek týchto „extrémnych lyžiarov“. Lyžiarske strediská ako Squaw Valley, Jackson Hole, Whistler a Chamonix sa zrazu stali najnavštevovanejšími lokalitami mladých lyžiarov túžiacich po freeridových zážitkoch. Na tento boom začínajú tiež reagovať lyžiarske firmy a ujímajú sa sponzoringu prvých jazdcov. Na trhu sa objavujú špecializované freeskiingové magazíny, ako už uvedený Powder magazine a iné (Volák, Mikula, 2009).

V roku 1990 boli usporiadané prvé medzinárodné freeridové preteky vo Valdez na Aljaške. Tieto preteky nazývané „World Extreme Skiing Championship“ vyhral jeden z pionierov extrémneho lyžovania Doug Coombs. Nastupujúca popularita vytvorila z freeridingu veľmi zaujímavý artikel pre filmové spoločnosti. V roku 1993 vzniká film „Soul Session and Epic Impressions“, ktorý odštartoval kariéru dnešnej legendy tohto

športu Setha Morrisona. Ďalším historickým medzníkom sa stal rok 1994. Vtedy lyžiarska spoločnosť Völkl skis predstavila svoj nový rozšírený model lyže „Snowranger“, prvé špeciálne freeridové lyže. V nasledujúcich sezónach sa pridávajú ďalšie značky a dochádza tak k výraznému vývoju freeridových modelov lyží, ktoré svoje vlastnosti uplatňujú predovšetkým vo voľnom teréne a v prachovom snehu (Volák, Mikula, 2009).

4.3.4 Freeskiing v Českej republike

Freeskiing je v Českej republike veľmi mladý šport. Medzi priekopníkov tohto športu v Česku sa radí pár mladých jazdcov, ktorí dnes patria medzi elitu českej freestylovej scény. Jiří Lausecker vyznával jazdu vo voľnom teréne a triky newschool lyžovania už v 90. rokoch 20. storočia, bez toho aby tušil, že za hranicami existuje obrovská komunita, ktorá tento šport vykonáva a dáva mu určité definície a pravidlá. Ďalšími priekopníkmi sú Robin Kaleta a Tomáš Guzuir. V dnešnej dobe jazdia títo jazdci vo farbách tímov Quicksilver a K2 a oslavujú svoje úspechy nie len v Českej republike, ale aj vo svete (Svobodová, 2009).

Druhá vlna freeskiingu v Českej republike prišla s freeridovými jazdcami okolo Jiřího Voláka, Romana Daleckého, Ondřeja Beneša a spol. Títo jazdci to so získaním sponzoringu mali omnoho zložitejšie a trvalo určitú dobu, kým začali získavať materiálnu či finančnú podporu. Rok od roku sa situácia okolo freeskiingu zlepšovala. Firmy začali vstupovať do tohto odvetvia a vznikali prvé české firmy, ktoré podporovali freeskiing v Čechách (Vaňous, 2011).

V roku 2002 vznikla Česká asociácia freeskiingu, ktorá sa výrazne zaslúžila o ďalší vývoj freeskiingu v Čechách. Dôkazom toho je uskutočnenie freestylových pretekov, rozvoj snowparkových lokalít v českých horách a rastúca popularita tohto športu, ako medzi jazdcami, tak i divákmi (Svobodová, 2009).

Momentálne je český freeskiing na pomerne vysokej úrovni v porovnaní so susednými krajinami. Jazdci sa pravidelne umiestňujú vysoko na medzinárodných pretekoch a predvádzajú triky, ktoré sa približujú svetovej úrovni. Je tomu tak aspoň v disciplínach big air a jibbing. U-rampa českým jazdcom uniká a sú o niekoľko tried

pozadu oproti svetu. Nie je sa však čomu diviť. U-rampy sú v Českej republike ojedinelým úkazom a nie sú tak veľké ako v zahraničí. Tréning v u-rampe je tým pádom zložitý a skoro nikto mu nevenuje väčšiu časť svojho času (Vaňous, 2011).

„Od kdy se slopestyle a half pipe staly olympijskou disciplínou, díky tomu vznikly reprezentační týmy v Čechách i všude jinde po světě. Takže už nejezdíme jenom na punk, ale začaly pořádný tréninky a soustředění. S tím je spojená i motivace pro ty, kteří začínají, protože se můžou jednoho dne dostat pod pět kruhů nebo na Světový pohár. Díky Soči začal být freeskiing více mediálně sledovaný, dokonce byl slopestyle nejsledovanější disciplína. Před pěti roky bylo o tomhle sportu rozhodně míň slyšet než teď. Taky se určitě změnili triky. Přibylo více rotací jak horizontálních tak vertikálních a držet krok se světovou špičkou je skoro nereálné. Freeskiing zažívá na úrovni triků neuvěřitelný progres.“ Uvedol Pepé Kalenský (reprezentant ČR v slopestyle) v rozhovore pre Red Bull. Na otázku aké sú zásadné mená českej freeski scény a kto je najviac vidieť, odpovedal: *„kdybych to vzal podle jezdců, tak to budou určitě členové freeski reprezentace. Jmenovitě Robin Holub, Marek Skála, Dan Hanka, Šimon Bartík a asi i já. Určitě nesmím zapomenout na starší jezdce Martina Horáka a Jirku Voláka, kterým je už přes 30 a stále do toho slušně šlapou nebo na trenéra reprezentace Romana Daleckého. Nejvíce vidět je asi Dan Hanka. Dělá super edity a za poslední 2 roky zaznamenává obrovský progres. Na druhou stranu většinu výše jmenovaných zasáhlo v posledních pár letech nějaké větší zranění, jen já jsem prodělal za poslední dva roky 3 operace kolene a to se pak nějaký progres dělá velmi těžce.“* A čo by sa podľa Kalenského dalo v rámci českého freeskiingu zlepšovať? *„Mohla by se zvednout úroveň snowparků, což je ale do jisté míry ovlivněné sněhem. Sponzoři by mohli dávat víc prostředků a mohlo by začít jezdit ještě víc mladých jezdců“* (Váchalová, 2016).

4.4 Historické míľniky newschool lyžovania (1996-2016)

- **1996**

V tomto roku vznikla Medzinárodná freeskiingová asociácia (IFSA). Založil ju jeden z priekopníkov freeskiingu Shane McConkey. Dnes zastrešuje táto organizácia disciplínu freeride ako na lyžiach, tak aj na snouborde. Preto bola premenovaná na Medzinárodnú freeskiingová a snoubordová asociáciu (IFSA) (freeskiers.org, 2016).

- **1997**

Najväčší vplyv na newschool lyžovanie mal jednoznačne snoubording. Snoubordisti mali svoj jedinečný štýl a skúšali stále nové triky v parkoch, ktoré boli určené len pre nich. Vtedy vznikla skupina piatich lyžiarov, ktorí si hovorili New Canadian Air Force. Začali jazdiť v parkoch spoločne so snoubordistami a na lyžiach predvádzali triky, ktoré zatiaľ nikto nevidel.

New Canadian Air Force sa predstavili verejnosti v prvom filme o newschool lyžovaní „State of Mind“ z dielne Poor Boyz Production, ktorí sú dodnes známi produkciou skvelých lyžiarskych filmov.

V rovnakom roku dorazil na pulty obchodov prvý časopis zameraný na freeskiing Freeze Magazine.

- **1998**

Do roku 1998 neboli lyže prispôbené na freeskiing. Boli dlhé a nedalo sa dobre jazdiť a dopadať dozadu. Následne firma Salomon v spolupráci s New Canadian Air Force, prišla na trh s prvým modelom twintipových lyží.

John Moseley vyhral olympijské zlato v disciplíne akrobatický zjazd, keď predviedol trik typický pre newschool- 360 mute grab.

Freeze Magazine usporiadal prvé freeskiingové preteky US Freeskiing Open v slopestyle a big air. Preteky sa konali v rezorte Vail v Colorade.

Vzniklo prvé vydanie časopisu Freeskier Magazine, ktorý je dodnes najčítanejším časopisom o freeskiingu.

- **1999**

Freeskiing zaznamenal debut na zimných X- Games v disciplíne big air. Túto disciplínu vyhral J.F. Cussom (člen New Canadian Air Force) s trikom switch 720.

C.R. Johnson ako prvý odjazdil rotáciu 1440° v Squaw Valley, Kalifornia.

Bol spustený najväčší freeskiingový online portál Newschoolers.com.

- **2000**

Skogen Sprang zaznamenal prvé switch rodeo.

Vincent Dorion ako prvý predviedol underflip, čo bol začiatok revolúcie off axis trikov.

- **2001**

Na 3. ročníku US Freeskiing Open sa do programu pretekov prvýkrát dostala disciplína u-rampa, v ktorej súperili muži i ženy. Debut mala tiež disciplína ženský slopestyle.

Poor Boyz Production natočili freeskiingový film Propaganda, ktorý mal pre rozvoj freeskiingu veľký význam.

- **2002**

Na ZOH v Salt Lake City skočil J. Moseley v akrobatickom zjazde off axis trik dinner roll 720. Keďže pravidla tento trik nepoznali, rozhodcovia ho nemohli hodnotiť a Moseley obsadil „až“ 4. miesto. Ešte do konca roku 2002 sa pravidla zmenili a triky „cez hlavu“ boli povolené.

Debut na zimných X Games v Aspene v Colorade zaznamenali disciplíny slopestyle a u-rampa. V slopestyle zvíťazil Tanner Hall a v u-rampe Jon Olsson – veľké mená a legendy svetového freeskiingu.

Vzniká prvá nezávislá freeskiingová značka Armada, zameraná výhradne na freeskiing.

Vznik Českej asociácie freeskiingu.

- **2003**

C.R. Johnson a Candide Thovex zmenili pohľad na freeskiing na zimných X - Games v Aspene. V u-rampe skákali bezkonkurenčne najvyššie. Takto vysoko nedokázali skákať ani najlepší snoubordisti, ktorí s touto disciplínou začali.

- **2004**

Tanner Hall získal po sebe už tretiu zlatú medailu na zimných X- Games v disciplíne slopestyle.

- **2005**

Premiéru na zimných X- Games zaznamenali ženy v u-rampe.

U-rampa mala tiež premiéru v pretekoch Svetového poháru FIS.

Jon Olsson usporiadal prvý ročník pretekov Jon Olsson Invitational, dodnes jedného z najprestížnejších pretekov v disciplíne big air na svete.

- **2006**

Padlo rozhodnutie MOV zaradiť skicross do programu ZOH 2010 vo Vancouveri.

Jon Olsson skočil a odjazdil prvý double cork vo švédskom Åre.

Charles Gagnier predviedol prvý octograb. Je to kombinácia tail grabu a hook grabu.

- **2007**

Peter Olenick ako prvý skočil dvojité salto v u-rampe. Bolo to na zimných X Games a trik je známy pod názvom whiskey flip.

Sarah Burke skočila ako prvá žena rotáciu 1080°.

Vznikla organizácia zastrešujúca súťažný freeskiing The Association of Freeskiing Professionals (AFP), ktorá uzniesla pevný hodnotiaci systém pre disciplíny slopestyle, u-rampa a big air.

- **2008**

Tanner Hall získava na zimných X- Games v u-rampe tretiu zlatú medailu v rade. Dohromady je to jeho siedma zlatá medaila, čo z neho robí najúspešnejšieho lyžiara histórie X- Games.

Simon Dumont si pripisuje svetový rekord za najvyšší skok na quarter pipe, ktorý dosiahol výšky 10,8 m.

V tomto roku vychádza prvé číslo českého časopisu Freeski, ktorý sa venuje freeridovému a newschool lyžovaniu.

- **2009**

Sammy Carlson skočil ako prvý v histórii trik switch triple rodeo 1260.

Asociácia freeskiingových profesionálov AFP vyhlasuje vôbec prvých majstrov sveta v mužskej i ženskej kategórii v disciplínach slopestyle, u-rampa a big air.

- **2010**

Na zimných X- Games 2010 padli hneď dva historicky premiérové triky. T.J. Schiller odjazdil double cork 1620 a Bobby Brown sa blysol trikom switch double misty 1440.

Peter Olenick skočil v u-rampe 7,6 m do výšky a stanovil tak svetový rekord vo výške skoku v u-rampe.

- **2011**

Medzinárodný olympijský výbor vyhlasuje, že do programu ZOH 2014 v Sochi budú zaradené disciplíny slopestyle a u-rampa na lyžiach.

Bobbymu Brownovi sa ako prvému podarí skočiť prvý triple cork na lyžiach.

- **2012**

T. Yater- Wallace, ako prvý lyžiar, skáče trik switch 1800.

- **2013**

Henrik Harlaut, na zimných X- Games v disciplíne big air, vôbec ako prvý na svete skočil trik nose butter triple cork 1620. Nose butter znamená, že svoj trik začal ešte pred odrazom z hrany skoku rotáciou o 180°.

O najväčšiu rotáciu vo freeskiingu sa pokúsil Alex Schlopy. Bola to rotácia o 1980 stupňov, ktorú nedokázal ustáť a spadol.

- **2014**

Freeskiing sa prvýkrát objavuje na zimných olympijských hrách v ruskom Sochi (Association of freeskiing professionals, 2014).

Na ZOH v Sochi reprezentoval Českú republiku v disciplíne slopestyle Marek Škála, ktorý obsadil 26. miesto. Slovenská slopestylelová reprezentantka Zuzana Stromková obsadila v Sochi 20. miesto.

- **2015**

Jeden z najinovatívnejších trikov sezóny predviedol Joss Christensen na pretekoch Jon Olsson Invitational. Vo veľkom štýle odjazdil úplne prvý switch double cork 720 (Meyr, 2015).

- **2016**

David Wise stanovil svetový rekord vo výške letovej fáze. Bolo to na pretekoch „Nine knights“ v Taliansku. Výška jeho skoku dosiahla 14,2 m a predchádzajúci rekord tak prekonal o 3 metre (Nine knights & nine queens, 2016).

Zaujímavú a veľmi kreatívnu slopestylelovú trať predstavili na pretekoch v Pchjongjangu. Prvýkrát boli skoky postavené s náklonom do ľavej i pravej strany (obr. 32) (McMahon, 2016).

Obr. 32 Skoky v Pchjongjangu 2016 (autor: Jenny Bletcher, zdroj: <https://whitelines.com>)

4.5 Vznik prvej modernej twintip lyže

Najvýraznejším rozdielom v prevedení freestylovej lyže oproti alpským je päťka zdvihnutá presne ako špička lyže- twintip. Je to tak preto, aby sa uľahčilo lyžovanie dozadu, teda „na switch“. To umožňuje lyžiarom odrázať sa a dopadať dozadu a výrazným spôsobom tak pridať na kreativite predvádzaných trikov. Twintipy sú oproti alpským špeciálom výrazne ľahšie a pružnejšie, pre lepšiu kontrolu a uľahčenie pohybu. Taktiež sa nepoužívajú dosky pod viazanie, ktoré nemajú v snowparkoch praktický význam (Volák, Mikula, 2009).

Pôvod twintipových lyží siaha až do lyžiarskeho staroveku k lyžiam arktického typu. Lyže typu arktického boli rozšírené v severnej Sibíri a severnej Škandinávii. Tieto lyže sú typickými predstaviteľmi najstarších typov úžitkových lyží, ktoré používali Laponci. Lyže typu arktického sú vpredu aj vzadu zaoblené, v mnohých prípadoch na oboch koncoch ohnuté nahor. Skĺznice boli veľmi často opatrené zvieracou srst'ou. To malo výhodu pri výstupoch, že lyže neprekĺzavali (Chovanec, 1971).

V 90. rokoch sa stával snoubording čoraz populárnejší a veľa mladých ľudí vymenilo lyže za snoubord. Kde bol rozdiel? Prečo bol snoubording zrazu tak populárny a lyžovanie už nie? Späťne je jasné, že riešením boli twintipy. Výrobcom lyží to však vtedy jasné nebolo. V roku 1996 jazdec Mike Douglas a zbytok New Canadian Air Force začali jazdiť na lyžiach, ešte v tom čase, v takzvaných „snoubordových parkoch“. Videli snoubordistov robiť rôzne triky a vedeli, že to isté dokážu aj oni. Po roku jazdenia v parkoch zistili, že ich lyže nie sú ideálne na jazdu v parku. Boli veľmi dlhé a neumožňovali jazdu dozadu. Ideálne lyže do parku by mali mať zdvihnuté pätky, mali by byť tuhšie pre lepšiu absorpciu dopadu a kratšie pre lepšiu ovládateľnosť (Association of freeskiing professionals, 2015).

Po uvedomení si týchto faktov vytvorila skupina New Canadian Air Force 20 stranový návrh a 8 minútové video, v ktorých ukázali, čo všetko na lyžiach dokážu. Plní nadeje navrhli nový typ lyže najväčším výrobcom lyží. Ich prvé pokusy o spoluprácu zlyhali, pretože firmy neverili v potenciál novej lyže. Nakoniec našli podporu u Toshiho Shimizu vo firme Salomon, ktorý presvedčil firmu na výrobu prototypu twintipu pre New Canadian Air Force. Salomon bola prvá firma, ktorá vypočula potreby jazdcov. Urobila tak aj preto, lebo výroba klasických lyží sa od twintipov veľmi nelíšila. Keď sa dá lyža

zdvihnúť na začiatku, nebude problém urobiť to isté na konci lyže. A tak predstavil Salomon prvý model twintipov s názvom „Salomon 1080“ (obr.33). Bolo to roku 1998 pri príležitosti pretekov US Freeskiing Open v coloradskom stredisku Vail (Association of freeskiing professionals, 2015).

Bruno Bertrand, marketingový manažér pre Salomon sa vyjadril, že nie je to firma, kto stojí za vznikom prvého twintipu. Pričinili sa o to športovci túžiaci po zmene a progrese. Tento nový tvar lyže otvoril freestylovým jazdcom bránu do budúcnosti (Association of freeskiing professionals, 2015).

Obr. 33 Salomon 1080 (zdroj: <http://www.valthorens.com>)

4.6 Design tratí a ich vývoj

Trate na freeskiing sa od ich začiatkov v skorých 90. rokoch veľmi zmenili a posunuli vpred. Prvé trate boli hrbolaté a nestále. Nikto totiž presne nevedel, ako najlepšie postaviť skoky alebo prekážky. Pôvodné skoky boli nebezpečné, pretože rozjazdy boli dlhšie než dopady. To často viedlo k preletu celého dopadu a následne k tvrdému nárazu na rovinu. Od tej doby prišlo pár spoločností, najmä Snow Park Technologies (SPT) na spôsob, ako najlepšie a najbezpečnejšie stavať prekážky zo snehu (Association of freeskiing professionals, 2015).

Dnes už samotní jazdci úzko spolupracujú s traťovými dizajnérmi pri stavbe jednotlivých prekážok. Staviteľia tratí berú do úvahy feedback od jazdcov, aby sa uistili, že trať je bezpečná, ale stále umožňuje progres vo výkonoch. X Games boli vždy preteky číslo jeden, čo sa týka veľkosti a nápaditosti prekážok. Jazdci sledujú výstavbu prekážok, potom ich testujú a radia staviteľom, čo je treba zmeniť. Jazdci sú vždy na prvom mieste. Výsledok toho je, že vývoj designu tratí na X Games je riadený samotnými jazdcami. Avšak, od kedy sa berie do úvahy feedback jazdcov, design trate sa môže zmeniť kedykoľvek a kdekoľvek. Niektorí staviteľia to vidia ako problém a chcú zaviesť štandardizáciu slopestyleových tratí. Veria, že tak budú preteky omnoho férovejšie. Dnes je väčšina slopestyleových tratí zložená z 3 jibbových prekážok a z 3 skokov. Celková štandardizácia by však mohla priniesť nepriaznivé výsledky. Slopestyle je jednou z najatraktívnejších disciplín freeskiingu a design trate by sa mal neustále meniť a umožňovať tak pokrok. Logika je podobná ako pri golfe. Keby všetky golfové ihriská boli rovnaké, pravdepodobne by tento šport stratil veľa priaznivcov (Association of freeskiing professionals, 2015).

Veľký krok vpred zaznamenal tiež design u-rampy. Prvé u-rampy boli malé, plytké a ich tvary boli nekonzistentné. Dnešné u-rampy dosahujú výšky až 22 stôp (6,7m). Rozmery pre u-rampy boli na rozdiel od slopestyle štandardizované, aby uľahčili ich výstavbu pomocou špeciálnych zariadení. To umožňuje lyžiarom skákať vysoko a udržuje riziko zranenia čo najnižšie. Avšak nie každý vidí väčšie prekážky ako skutočný progres. Mike Douglas, jeden z prvých freeskiarov, je skeptický, keď sa pozerá na dnešné u-rampy. Tvrdí, že sú moc veľké a naháňajú hrôzu aj niektorým profesionálnym jazdcom (Association of freeskiing professionals, 2015).

5 Záver

Zimným športom, ktorým sa zaoberáme v tejto bakalárskej práci je veľmi obľúbený a rok od roku stále sa rozvíjajúci freeskiing. Je to športová disciplína, ktorá má nedlhú históriu, avšak progresívnym postupom sa dostala behom niekoľkých rokov medzi olympijské športy. Freeskiing sa rozvinul do viacerých disciplín, akými sú freeriding (jazda vo voľnom teréne) a freestyle (slopestyle, u-rampa, big air). V práci sa nachádza charakteristika a história freeridingu, aj keď väčšia časť práce je zameraná na freestyle. Freestyle sa stal obľúbenou zimnou disciplínou, v ktorej je mnoho možností, ako posunúť svoje hranice zase o niečo vyššie. Preto je freestyle lyžovanie divácky atraktívny šport a diváci môžu sledovať akrobatické predstavenie často doplnené o zvukové a svetelné efekty.

Cieľom tejto bakalárskej práce bolo pomocou dostupných prameňov o freeskiingu popísať jeho vznik a vývoj. Ďalším cieľom práce bolo vytvoriť ucelený prehľad o tejto lyžiarskej disciplíne. Pretože je to ešte celkom mladá disciplína, neexistuje o nej dostatok vedeckej literatúry. Knižných titulov o freeskiingu bolo veľmi málo, a tak sme sa museli opierať najmä o internetové zdroje.

Prvá časť práce je zameraná na všeobecný prehľad o freeskiingu a približuje freeskiing širokej verejnosti. Nachádza sa tu charakteristika tohto športu a jeho jednotlivých disciplín. V tejto časti sú popísané prekážky, skoky a základné triky, ktoré sa vo freeskiingu používajú. Pre lepšiu predstavivosť sú k jednotlivým trikovi a prekážkam priradené obrázky.

Druhá časť práce je venovaná historickému vývoju freeskiingu. Korene freeskiingu siahajú až do dávneho staroveku a majú veľa spoločného s vývojom lyžovania ako takého. Preto je v historickej časti práce zaradený vznik a vývoj lyžovania od praveku až po súčasnosť. V bakalárskej práci je tiež zahrnutá história akrobatického lyžovania, ktoré sa dá považovať za predchodcu freeskiingu. Ďalej je v tejto časti práce popísaná história freeridingu aj newschool lyžovania. Na konci práce sa nachádza popis vývoja tratí a vzniku prvej modernej twintip lyže.

6 Zoznam literatúry

- 1 ASSOCIATION OF FREESKIING PROFESSIONALS *History of freeskiing interview responses*. [online]. 2015, [2016-08-17]. Dostupné z: http://www.afpworldtour.com/rfs/clients/afp/resources/HistoryofFreeskiing_ViewResponses.pdf.
- 2 ASSOCIATION OF FREESKIING PROFESSIONALS *The history of competitive freeskiing*. [online]. 2014, [2016-08-08]. Dostupné z: <http://www.afpworldtour.com/news/the-history-of-competitive-freeskiing/>.
- 3 BABIC, BLÖCHL, BLÖCHL *Newschool skiing's next generation*. Oxford: Meyer & Meyer Sport, 2006. ISBN 978-1-84126-180-5.
- 4 BECKEDAHL, M. *Erste Freeski-Sprünge – Lernen und Lehren: Methodik und Didaktik des Freestyle Skiings*. Hamburg: Diplomica Verlag, 2013. ISBN 978-3-8428-8690-2.
- 5 DAVID, P., HAMPL, K. *110 let našeho lyžování*. Praha: Soukup & David, 2013. ISBN 978-80-86899-68-8.
- 6 DOSTÁL, J. *Snowboarding ve společenských souvislostech*. [online]. 2006, [2016-11-11]. Dostupné z: https://is.cuni.cz/webapps/zzp/search/?tab_searchas=basic&lang=cs.
- 7 DRNOVSKÝ, P., GOLA, V. *Freeride X-Stream*. 2005, roč. 3, č. 2, str. 87-91, ISSN 1128-0003.
- 8 EDIE-WORLD.BLOG.CZ *Akrobatické lyžování*. [online]. 2007, [2016-11-07]. Dostupné z: <http://edie-world.blog.cz/0710/akrobaticke-lyzovani>.
- 9 FIKEJS, J. *Freestyle snowboarding*. [online]. 2012, [2016-08-04]. Dostupné z: <http://docplayer.cz/17220894-Freestyle-snowboarding-freestyle-snowboarding.html>.
- 10 FIS-SKI.COM *Sochi halfpipe revealed*. [online]. 2014, [2016-07-17]. Dostupné z: <http://www.fis-ski.com/freestyle-skiing/halfpipe-slopestyle/news-multimedia/news/article=sochi-halfpipe-revealed.html>.
- 11 FREDERIKSEN, K. *Odmítl Olympijské zlato*. Snow. [editor] Petr Socha. 2. prosinec 2010, sv. 58. s.24-26.
- 12 FREESKIERS.ORG *About the IFSA*. [online]. 2016, [2016-11-08]. Dostupné z: <http://www.freeskiers.org/about/about-the-ifsa.html>.
- 13 FRY, J. *The story before the news Skiing heritage*. 2011, roč. 23, č. 2, s. 9.

- 14 GROLL, M. *Newschool Skifahren - Möglichkeiten und Grenzen für den Schulsport*. Mnichov: Grin Verlag, 2006. ISBN 978-3-6385-2509-1.
- 15 HENDL, J. *Kvalitativní výzkum, základní metody a aplikace*. Praha : Portal, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- 16 CHOVANEC, F. *Stručný přehled vývoje lyžařství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971.
- 17 JANOUSHKOVÁ, G. *Freeeskiing jako nové odvětví akrobatického lyžování*. [online]. 2015, [2016-10-08]. Dostupné z: <https://dspace.tul.cz/bitstream/handle/15240/15085/BP.Gabriela.Janouskova.pdf?sequence=1>.
- 18 KULHÁNEK, O. *Zlatá kniha lyžování*. Praha: Olympia, 1989.
- 19 LEKTORSKÝ SBOR APUL. *Snowsports manual – metodika výuky lyžování dětí a dospělých, snowboardingu, telemarku a freestyle*. Hostinné: Kopretina, 2008.
- 20 LEWIS, A. *The hazards of urban skiing*. [online]. 2014, [2016-07-11]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/magazine-26297175>.
- 21 LUNN, P. *Guinness Book of Skiing*. Londýn: Guinness Superlatives Limited, 1983. ISBN 0-85112-219-1.
- 22 MACAULAY, K., KALMAN, B. *Extreme skiing*. St. Catharines: Crabtree Publishing Company, 2006. ISBN 978-0-7787-1682-2.
- 23 McMAHON, S. *Pyeongchang olympic test event*. [online]. 2016, [2016-08-22]. Dostupné z: <https://whitelines.com/news/snowboard-events/pyeongchang-olympic-test-event.html>.
- 24 MEYR, K. *Our 5 favourite freeski tricks from last season*. [online]. 2015, [2016-08-22]. Dostupné z: <http://www.redbull.com/en/snow/stories/1331744167084/5-greatest-tricks-from-freeski-season-2014-2015>.
- 25 NAVRCHOL.SK *Akrobatické lyžovanie*. [online]. 2014, [2016-08-11]. Dostupné z: <http://navrchol.sk/akrobaticke-lyzovanie.html>.
- 26 NINE KNIGHTS & NINE QUEENS *David Wise sets new world record- highest freeski air on a hip*. [online]. 2016, [2016-07-24]. Dostupné z: <http://www.tetongravity.com/video/ski/david-wise-sets-new-world-record-14.2m-46.5ft-highest-freeski-air-on-a-hip>.
- 27 OLYMPIC.ORG *IOC announces new events for Sochi 2014*. [online]. 2011, [2016-10-22]. Dostupné z: <https://www.olympic.org/news/ioc-announces-new-events-for-sochi-2014-shortlisted-sports-for-2020>.

- 28 POLÁKOVÁ, B. *Vývoj freestyleového lyžování v České republice*. [online]. 2010, [2016-07-14]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/136139/fsps_m/Diplomova_prace.pdf.
- 29 SKIBEZOVEC.SK *Snowpark bezpečnostné pokyny*. [online]. 2012, [2016-07-25]. Dostupné z: <http://www.skibezovec.sk/content/snowpark>.
- 30 SKOČDOPOLOVÁ, S. *S dětmi nejen na sjezdovkách (1)- freestyle*. [online]. 2015, [2016-07-16]. Dostupné z: <http://snow.cz/clanek/3557-s-detmi-nejen-na-sjezdovkach-1-freestyle>.
- 31 ŠEDOVÁ, K., SCHAUER, H. *Freeskiing*. Brno: Computer Press, 2003. ISBN 80-7226-999-2.
- 32 SVOBODOVÁ, M. *Skicross- Moderní trend v lyžování*. [online]. 2009, [2016-11-08]. Dostupné z: https://is.cuni.cz/webapps/zzp/search/?tab_searchas=basic&lang=cs.
- 33 VAŇOUS, M. *Spokojenost a rozvoj sponzoringu v českém freeskiingu*. [online]. 2011, [2016-11-08]. Dostupné z: https://is.cuni.cz/webapps/zzp/search/?tab_searchas=basic&lang=cs.
- 34 VÁCHALOVÁ, T. *Jak v Česku vychovat nové freeski zabijáky*. [online]. 2016, [2016-11-23]. Dostupné z: <http://www.redbull.com/cz/cs/snow/stories/1331775086925/freeski-kemp-pepe-kalensky-nova-generace-trenink>.
- 35 VOLÁK, J., MIKULA, L. *Freeskiing Newschool lyžování*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2837-7.
- 36 VÖHRINGER, J. *Freeskiing- Senekrieg oder Freiheit am Berg?*. [online]. 2014, [10-22-2016]. Dostupné z: <http://www.sportsirene.de/2014/05/05/freeskiing-szenekrieg-oder-freiheit-am-berg/>.
- 37 VYMĚTAL, J. *Informační zdroje v životním prostředí*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. ISBN 978-80-7357-874-9.
- 38 ZIVOTOPIS.OSOBNOSTI.CZ *Aleš Valenta*. [online]. 2016, [2016-11-08]. Dostupné z: <http://zivotopis.osobnosti.cz/ales-valenta.php>.

7 Zoznam príloh

7.1 Zoznam tabuliek

Tabulka 1- Rozdelenie lyžiarskych disciplín.....	10
--	----

7.2 Zoznam obrázkov

Obr. 1- Big air.....	11
Obr. 2- U-rampa.....	12
Obr. 3- Slopestyle.....	12
Obr. 4- Backcountry.....	13
Obr. 5- Jibbing.....	13
Obr. 6- Urban.....	14
Obr. 7 Freeride.....	14
Obr. 8- Funbox.....	16
Obr. 9- Speedbox.....	16
Obr. 10- Step up box.....	16
Obr. 11- C-box.....	17
Obr. 12- Rainbow.....	17
Obr. 13- Kink box.....	17
Obr. 14- Double kink box.....	17
Obr. 15- Wallride.....	18
Obr. 16- Časti big air-u.....	18
Obr. 17- Časti u-rampy.....	19
Obr. 18- Quarter pipe.....	19
Obr. 19- Corner.....	20
Obr. 20- Safety grab.....	21
Obr. 21- Mute grab.....	22
Obr. 22- Tail grab.....	22
Obr. 23- Double nose grab.....	23
Obr. 24- Japan grab.....	23
Obr. 25- Rotácia 720.....	24
Obr. 26- Frontflip.....	24
Obr. 27- Kvadranty A, B, C, D.....	25
Obr. 28- Cork 540 tail grab.....	26
Obr. 29- Fázy skoku.....	26
Obr. 30- Lyže z Kalvaträsku.....	33
Obr. 31- Jaskynná kresba z Rödöy.....	34
Obr. 32- Skoky v Pchjongjangu 2016.....	52
Obr. 33- Salomon 1080.....	54